

KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKTE TOPLUMSAL DAYANIŞMA VE BÜTÜNLEŞME KÜLTÜRÜ: İZMİR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

İbrahim Güray YONTAR¹

Sıla ÇAĞLICAN²

Atıf/©: Yontar, İ.G. ve Çağlıcan, S. (2019). Kentsel sürdürülebilirlikte toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültürü: İzmir üzerine bir araştırma. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 290-322. doi: 10.17218/hititsosbil.641473

Özet: “Kentler yüzyılı” olarak ifade edilen 21. yüzyılda, kentlerin yoğun göç dalgası sonucunda kapasitelerinin oldukça üzerinde bir büyüme eğilimi ile karşılaşması, kentleri çevresel bozulmalar, enerji sorunu, gıda yetersizliği, hava ve su kirliliğinin yanı sıra; yoksulluk, eşitsizlik, dışlanma gibi birçok sorunun merkezi haline getirmiştir. Bu süreçte kentsel sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliği kent ölçeğinde ele alan ve kentlerin daha yaşanılabilir, adil ve kapsayıcı yaşam alanları haline gelmesini amaçlayan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan kentsel sürdürülebilirlik, gelecekteki kuşaklara yaşanılabilir kentler bırakma noktasında oldukça önemli bir çaba olarak görülmektedir. Ekonomik, fiziksel, yönetsel, çevresel ve toplumsal boyutları bulunan kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için tüm bu boyutları dikkate alan, kararlı adımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak yapılan çalışmalarda kentsel sürdürülebilirliğin toplumsal boyutunun görece geri planda kaldığı görülmektedir. Bu sebeple çalışmanın amacı, görece geri planda kaldığı düşünülen toplumsal boyutu aydınlatmak ve İzmir özelinde toplumsal dayanışma ve bütünleşme seviyesinin hemşerilerce nasıl görüldüğünü ortaya koymaktır. Belirtilen bağlamda İzmir kenti özelinde alan araştırması yapılmış ve ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Sürdürülebilirlik, Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşme Kültürü, Toplumsal Dışlanma ve Eşitsizlik, Toplumsal Çözülme, İzmir*

Culture of Social Solidarity and Integration in Urban Sustainability: A Research on İzmir

Citation/©: Yontar, İ.G. and Çağlıcan, S. (2019). Culture of social solidarity and integration in urban sustainability: a research on İzmir. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 12(2), 290-322. doi: 10.17218/hititsosbil.641473

Abstract: In the 21st century, which is referred to as the century of cities, the fact that cities face a growth trend that is considerably higher than their capacity has made cities the center of many problems environmental degradation, energy problem, food shortage, air and water pollution, as well as poverty, inequality and exclusion. In this process, urban sustainability has emerged as an approach which handles sustainability in urban scale and aims to make cities become more livable, fair and inclusive living spaces. Urban sustainability, which is the subject of the study, is seen as a very important effort in leaving future generations livable cities. In order to achieve urban sustainability with its economic,

Makale Geliş Tarihi: 1.11.2019

Makale Kabul Tarihi: 16.12.2019

*Bu çalışma Doç. Dr. İbrahim Güray YONTAR danışmanlığında Sıla ÇAĞLICAN tarafından 12 Haziran 2019 tarihinde tamamlanan “Kentsel Sürdürülebilirliği Sağlamada Geri Planda Kalan Bir Boyut: Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşme Kültürü” başlıklı 551534 tez no’lu yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, guray.yontar@deu.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-7400-0260>

²Sorumlu Yazar, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunlu, silaceylan93@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-3007-5738>

physical, managerial, environmental and social dimensions, decisive steps which take all these dimensions into account are needed. However, it is observed that the social dimension of urban sustainability remains relatively backward. For this reason, the aim of the study is to illuminate the social dimension which is thought to be relatively backward and to put forth how the social solidarity and integration level is perceived by fellow citizens in the case of İzmir. The field study was conducted exclusively for the city of İzmir in the stated context and the results coming out of the research.

Keywords: *Urban Sustainability, Social Solidarity Integration Culture, Social Exclusion and Inequality, Social Disruption, İzmir.*

1. GİRİŞ

Günümüzün sınırsız üretim ve tüketim anlayışının etkisiyle ivmelenen ekonomik krizler, çevrenin ve doğal kaynakların göz ardı edildiği kalkınma politikaları ve neoliberal uygulamalar neticesinde derinleşen toplumsal eşitsizlikler sürdürülebilirlik düşüncesinin küresel ölçekte giderek daha fazla vurgulanmasına neden olmuştur.

Çevresel bozulmalar, iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, enerji ve gıda sorunu ile sosyo-kültürel eşitsizlikler, yoksulluk ve dışlanma olgusunun günümüzün temel yerleşim alanları haline gelen kentlerde görünürlük kazanması ise sürdürülebilirlik kavramını kent ölçeğinde ele alınan bir kavram haline getirmiştir. Son yıllarda kent planlama çalışmaları içerisinde önemli bir yer edinen kentsel sürdürülebilirlik, kentlerin mevcut sorunlarının giderilmesi noktasında bir çözüm olanağı olarak görülmektedir. Kentlerin mevcut sorunlarının giderilerek, varlıklarını devam ettirebilme kapasitelerinin artırılması için kentsel sürdürülebilirliğin fiziksel, ekonomik, çevresel, yönetsel ve toplumsal boyutlarını bir arada dikkate alan, bütünlük çabalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, gerek kentsel sürdürülebilirliği sağlama hedefine dönük çabalara gerekse de kentsel sürdürülebilirliği konu alan çalışmalara bakıldığında, kentsel sürdürülebilirliğin genel itibarıyla kentlerin fiziksel ve çevresel niteliklerinin iyileştirilmesinden ibaret bir olgu olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu sebeple çalışmanın amacı, kentsel sürdürülebilirliğin boyutları içerisinde görece geri planda kaldığı düşünülen toplumsal boyut bağlamında İzmir'deki toplumsal dayanışma ve bütünlük seviyesinin hemşerilerce nasıl görüldüğünü ortaya koymaktır.

Bu kapsamda çalışmada ilk olarak; sürdürülebilirlik kavramı, kentsel sürdürülebilirlik kavramı ve kentsel sürdürülebilirliğin boyutları incelenmiştir. Daha sonra kentsel sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik çabalar içerisinde geri planda kalan toplumsal boyutu analiz etmek amacıyla, modernleşme süreciyle toplumsal yapıda meydana gelen değişim, neoliberal politikalar ile ivmelenen toplumsal çözülme ve eşitsizlikler ve söz konusu eşitsizliklerin bireyler ve kentsel mekân üzerindeki yansımaları ortaya konulmuştur. Son olarak, toplumsal dayanışma ve bütünlük kültüründe yaşanan sorunları kent bağlamında ele alan istatistikî veriler üretilebilir ve kentsel sürdürülebilirliğin görece geri planda kaldığı savunulan toplumsal boyutunun İzmir kenti ölçeğinde ne durumda olduğunu değerlendirebilmek amacıyla anket araştırması gerçekleştirilmiş ve ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Çevresel sorunların giderek arttığı, sosyal eşitsizlik ve yoksulluk olgusunun toplumsal çözülme sürecini beraberinde getirdiği, yüksek enflasyon ve işsizlik gibi ekonomik sorunların hüküm sürdüğü günümüz dünyasında, sürdürülebilirlik giderek daha fazla vurgulanan bir kavram haline gelmektedir. Bu süreçte gerek ulusal ve uluslararası kuruluşların gerekse de politika uygulayıcılar ve akademisyenlerin sürdürülebilirlik düşüncesine verdikleri önem her geçen gün artmaktadır (Giovannoni ve Fabietti, 2014, s. 21).

Sürdürülebilirlik kavramı etimolojik olarak Latince’de dayanmak, ayakta kalmak anlamına gelen “sustinere” sözcüğünden türetilmiş olmakla birlikte (Saraç ve Alptekin, 2017, s. 21) genel itibarıyla sürdürmek, devam ettirmek, korumak anlamlarını ifade etmektedir (Yurtbaşı, 2012, s. 557).

Birçok kişi tarafından farklı şekillerde tanımlanan sürdürülebilirlik kavramı Gilman’a göre bir toplumun, ekosistemin veya devam eden herhangi bir sistemin o sistemin dayandığı kaynakların tüketilmeden çalışmaya devam etmesi kabiliyetini ifade etmektedir. (Gilman, 1992, s. 1) Diğer bir tanımlamayla ise sürdürülebilirlik; kişi başına düşen gelirden artış, beslenme ve hijyen olanaklarının iyileştirilmesi, gelirin adil dağıtımı ve özgürlük artışı gibi sosyal hedeflere ulaşmada itici bir gücü ifade etmektedir (Pearce ve diğerlerinden aktaran Klauer, 1999, s. 115).

3. KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kentler, tarihsel süreç boyunca kültür ve medeniyetlerin doğuşuna, gelişimine ve yayılışına tanıklık eden merkezler olmuştur. Kentlerin yıkılmasıyla birlikte temsil ettikleri kültür ve medeniyetlerin de son bulduğu görülmüştür. Bu anlamda kentlerin tarihi aynı zamanda medeniyetlerin de tarihi olmuştur. (Yörükkan, 2006, s. 33) Kentlerin fiziksel çevrelerinin değişmesi ve farklı bir yaşam kültürünü temsil etmeye başlamaları ise Sanayi Devrimi’nin etkisiyle gerçekleşmiştir. Bu etki doğrultusunda 19. yüzyılda kentler büyük sanayi merkezleri haline gelmeye başlamış ve bu gelişme 20. yüzyılda da hızla devam etmiştir (Sam ve Ertürk, 2011, ss. 34-35). “Kentler yüzyılı” olarak ifade edilen 21. yüzyılda ise, kentler içerisinde barındırdıkları nüfus ile birlikte; ekonomik büyüme, araştırma ve geliştirme, eğitim, sağlık ve kültür gibi unsurları da temsil eden dinamik ağlar haline gelmiştir (Nagurney, 2015, s. 40; Kiper, 2007, s. 78). Bu sebeple geçmişte kenti karakterize etmede önemli bir unsur olarak ele alınan “kale” ya da “sur” bugün yerini ekonomik faaliyet, nüfus yoğunluğu, toplumsal ilişkilerde yaşanan değişim gibi unsurlara bırakmıştır (Topal, 2004, s. 277). Ancak, hızlı kentleşmenin etkileri nedeniyle kentler, güvenli su kaynaklarına erişim; kentsel altyapı hizmetlerine ulaşım; atık yönetimi; doğal kaynakların etkin kullanımı ve sosyal adaletin sağlanması gibi birçok sorun ile karşı karşıya kalmıştır (Yazar, 2006, s. 12).

Kentlerin mevcut kaynak kullanımlarını, enerji tüketimlerini ve yayılma eğilimlerini sürdürmeleri halinde bir yerleşim birimi olarak varlıklarını devam ettirebilme kapasiteleri giderek azalacaktır. Bu sebeple kentlerde yaşanan çevresel bozulmaların önüne geçebilecek, kentlerde yaşayan bireylerin sosyo-ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına yanıt verebilecek, toplumsal eşitliği ve sosyal adaleti gözetken politikaların hayata geçirilmesi kentlerin devamlılığını sağlama noktasında bir zorunluluk haline gelmektedir (Cates ve Francine’den aktaran Bayram, 2001, s. 252). Diğer bir ifadeyle, kentlerde medeni bir yaşam sürmenin koşulu kentsel sürdürülebilirliğin sağlanması olarak görülmektedir (Blassingame, 1998, s. 3). Bu gereklilik, sürdürülebilirlik düşüncesinin kent ölçeğinde ele alınmasını beraberinde getirmektedir.

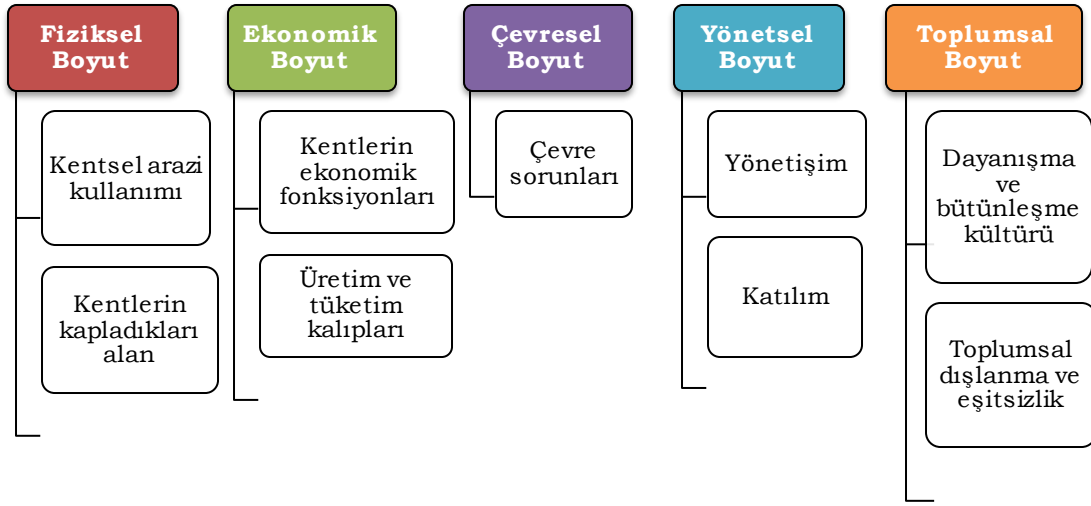
İklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, artan yoksulluk ve gelir adaletsizliğinin kentlerde acil çözüm bekleyen sorunlar olması, bu sorunların çözümünde kentsel sürdürülebilirliğe duyulan ihtiyacı güçlendirmektedir (Prasad ve Bansal, 2015, s. 722). Bu bağlamda kentsel sürdürülebilirlik; kentlerde yaşayan bireylerin kent ile ilişkilerinde ve kamu hizmetlerine ulaşmalarında kalitenin artırılması, kentlerin varlığını devam ettirebilme kabiliyetlerinin güçlendirilmesi ve kentlerde kapasitelerinin üzerinde doğal kaynak kullanımına sebebiyet veren üretim ve tüketim kalıplarının değiştirilmesi amaçlarını içerisinde barındıran bir kavramı ifade etmektedir (Bayram, 2001, s. 256).

3.1. Kentsel Sürdürülebilirliğin Boyutları

Kentsel sürdürülebilirlik; sürdürülebilir ulaşım sistemleri geliştirmeyi, mevcut üretim ve tüketim kalıplarını değiştirmeyi, istihdam olanaklarını arttırmayı, şeffaf ve hesap verebilir yönetimi gerçekleştirmeyi, sürdürülebilir arazi kullanımını, herkes için erişilebilir kentsel hizmetler sağlamayı, kentsel yoksulluğu azaltmayı, kentsel dışlanma ve mekânsal ayrışmayla mücadele etmeyi ve farklı kültürler ile uyum içerisinde yaşayabilmeyi içeren oldukça geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu bakımdan kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kentsel sürdürülebilirliğin tüm boyutlarını dikkate alan bütünlük politikalar geliştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için bütünlük bir yaklaşım çerçevesinde incelenmesi gereken boyutlar aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Şekil 1. Kentsel Sürdürülebilirliğin Boyutları

3.1.1. Fiziksel Boyut

Kentlerin fiziksel durumları; kentlerde yaşayan insan sayısı, kentlerin kapladıkları alan ve kentsel arazi kullanımı ile ilişkilidir. Kentlerin sahip olduğu bu nitelikler, kentsel sürdürülebilirliğin sağlanmasında oldukça önemli görülmektedir (Yazar, 2006, s. 64).

Daha iyi şartlarda yaşama ümidiyle kırdan kente yoğun olarak göç edilmesi, kent nüfusunun artışına paralel olarak kentsel yayılmaya sebebiyet vermektedir. Kentlerin kapladıkları alan ve barındırdıkları nüfus büyüdükçe karşılanması gereken su, kanalizasyon gibi altyapı hizmetleriyle birlikte; eğitim, sağlık, konut gibi toplumsal hizmetlere duyulan ihtiyaç da giderek artmaktadır (Yıldız, 2011, s. 6). Bu durumun etkisiyle kentler fiziksel açıdan baskılanan alanlar haline gelmektedir.

3.1.2. Ekonomik Boyut

Günümüzde artan ekonomik fonksiyonlarına paralel olarak kentler, ülke ekonomisindeki gelişmeyi temsil eden alanlar haline gelmekte, mali ve yönetsel işlevleri giderek artmaktadır (Sam ve Ertürk, 2011, s. 43). Ancak kentlerin ekonomik fonksiyonlarında görülen bu artış kentsel alanlarda toplumsal ve çevresel sorunların derinleşmesine sebep olmaktadır.

Nitekim kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışı, kentsel hizmetlere duyulan ihtiyacı arttırarak kentleri üretim ve tüketiminin başat alanları haline getirmektedir. Ülkelerin sınırsız ekonomik

büyüme politikaları da kentlerin sürdürülemez üretim ve tüketim kalıpları içerisinde itilmesinde önemli rol oynamaktadır. Kentsel sürdürülebilirliğin önünde engel teşkil eden ekonomik boyuttaki bu sorunlarla başa çıkılabilmesi için ekosistemlerin sınırlarını gözetken ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğini dikkate alan ekonomik büyüme anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Bu ise sınırsız üretim ve tüketim kalıplarından vazgeçilmesi ve bu bağlamda çevreye verilen zararın en aza indirilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca kentlerdeki ekonomik fırsatlardan kentte yaşayan herkesin eşit oranda fayda sağlayabilmesi de kentsel sürdürülebilirliği sağlamanın bir gereğini oluşturmaktadır.

3.1.3. Çevresel Boyut

Günümüzde dünya nüfusunun % 55'i kentsel alanlarda yaşamaktadır. 1950 yılında %30 olan bu oranın, 2050 yılında %68'e yükseleceği tahmin edilmektedir (United Nations, 2019, s. 1).

Kentler, fosil yakıt kullanımına bağlı olarak dünyanın toplam karbondioksit emisyonlarının %75'inden sorumlu bulunmaktadır. Kentlerin fosil yakıtlara olan bu bağımlılığı, küresel iklim değişikliğinin etkilerini derinleştirerek, kentleri kasırgalar, kuraklık, deniz seviyesinin yükselmesi ve sıcaklık artışı gibi olumsuz etkiler karşısında savunmasız bırakmaktadır (Droege, 2006, s. 61-62). Bununla birlikte dünyadaki atık miktarının önemli bir kısmının kentlerde üretilmesi ve doğal kaynak tüketiminin büyük çoğunluğunun kentlerde gerçekleştirilmesi de kentleri çevresel açıdan sürdürülemez alanlar haline getirmektedir (Battle, 2007, s. 386).

3.1.4. Yönetimsel Boyut

Kentlerde yaşanan ekonomik eşitsizlik, çevresel bozulma, toplumsal kutuplaşma ve yoksulluk gibi sorunlarla mücadele edebilmek etkin bir kent yönetimini gerekli kalmaktadır. Etkin kent yönetimi ifadesiyle yalnızca bir kesimin değil, toplumun genelini refahını sağlamaya yönelik, demokratik bir yönetime duyulan ihtiyaç vurgulanmaktadır (Sorensen, 2011, s. 410).

Kamu yönetiminde halka en yakın birimlerin yerel yönetimler olması, kentsel sorunlara yerel düzeyde çözüm bulunabileceğine dair inancı güçlendirmektedir. Bu sebeple yerel halkın istek ve şikâyetlerini gözetmekle görevli yerel yönetimlerin kapasitelerinin güçlendirilmesi kent yönetimi açısından önem taşımaktadır (B. Henden ve R. Henden, 2005, ss. 48-49).

3.1.5. Toplumsal Boyut

Kentsel sürdürülebilirlik, çevresel kirliliğin en aza indirilmesi; enerji tüketiminin azaltılması; doğal kaynak kullanımında verimliliğin sağlanması ve atık yönetimi gibi konularla ilişkilendirilmekte ve bu bağlamda kentsel sürdürülebilirliğin çevresel boyutu daha fazla vurgulanırken; (Bromley ve diğerlerinden aktaran Weingaertner ve Moberg, 2014, s. 124) insan merkezli odak noktasını oluşturan kentsel toplumsal sürdürülebilirlik görece geri planda kalmaktadır (Dempsey ve diğerleri, 2011, s. 289).

Toplumsal uyum, sosyal içerme ve toplumsal dışlanma konuları üzerine geniş bir literatür bulunmasına karşın; bu konuları kent ölçeğinde ve kentsel sürdürülebilirlik bağlamında ele alan çalışmaların sayısı oldukça azdır (Dempsey ve diğerleri, 2011, s. 290). Ancak toplumsal yapılarda dayanışma ve bütünleşmeye ilişkin değerlerin modernleşme sürecinde geçirdiği dönüşüm, dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu barındıran kentleri doğrudan etkilemektedir. Bu süreçte kentsel eşitsizliklerin de derinleşmesi sonucunda kentler toplumsal gerilimlerin yaygınlaştığı alanlar haline gelmektedir (Erder, 2002, s. 13). Kentte yaşayan bireylerin gelir farklılıkları doğrultusunda kentin farklı bölümlerine yerleşmeleri yalnızca yaşadıkları konut alanının niteliğini değil, bireylerin günlük yaşam kalitelerini, iş olanaklarını, sağlık koşullarını ve eğitim olanaklarını da doğrudan etkilemektedir (Castells, 1997, s.14).

Kentsel yoksulluk ve eşitsizliklere bağlı olarak gelişen olumsuz koşullar altında yaşamlarını idame ettirmeye çalışan bireylerin kent ile kurdukları bağlar da zayıf olmakta ve bu kişilerde kente aidiyet duygusu gelişmemektedir. Bu durum kentsel yabancılaşmaya sebebiyet vererek kentsel suç oranlarını artırıcı bir etki yaratmaktadır. Ayrıca aidiyet duygusunun yokluğu kentsel alanlarda sağlıklı bir çevre oluşmasını da engelleyici bir nitelik arz etmektedir (Dempsey ve diğerleri, 2011, ss. 296-297).

Bu bağlamda, kentsel toplumsal sürdürülebilirlik, diğer kentsel sürdürülebilirlik boyutlarına nazaran daha az değinilen, geri planda kalmış bir boyut olmasına karşın kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için en önemli koşulu oluşturmaktadır. Çünkü kentleri, içerisinde barındırdıkları toplumlar ve bu toplumların sorunlarından bağımsız olarak düşünmek olanaksızdır. Kaldı ki toplumsal dayanışma ve bütünleşme yerine çözümlerin yaşandığı toplumlarda var olan sorunların kent ölçeğine yansımaları yalnızca toplumsal sürdürülebilirliği değil; çevresel, ekonomik, fiziksel ve yönetsel sürdürülebilirliği de olanaksız hale getirmektedir.

4. KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKTE TOPLUMSAL DAYANIŞMA VE BÜTÜNLEŞME SORUNU

Kentlerin mevcut sorunlarının giderilerek daha sağlıklı, adil, kapsayıcı ve güvenli yaşam alanları haline getirilebilmeleri için kentsel sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir. Ancak kentsel sürdürülebilirlik, çoğunlukla kentlerin çevresel ve fiziksel niteliklerinin iyileştirilmesinden ibaret bir olgu olarak görülmekte, bu nedenle kentsel politika oluşturma sürecinde kentlerin fiziksel ve çevresel sorunlarına öncelik verilmektedir. Böyle bir anlayış kentsel sorunların nüvesi olan “toplum” ve dolayısıyla “insan” unsurunu göz ardı etmek tehlikesini içermektedir.

Günümüzde toplumlar, gelir dağılımındaki adaletsizlik, etnik ve kültürel bölünmeler, cinsiyet eşitsizliği ve göç gibi sorunlar karşısında giderek kutuplaşmaktadır. Toplumsal kutuplaşmanın etkileri doğrultusunda, dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun yaşam alanlarını oluşturan kentler sosyo – ekonomik ve kültürel eşitsizliklerin ve buna bağlı olarak toplumsal dışlanma olgusunun yoğun olarak görüldüğü yaşam alanları haline gelmektedir. Bu durumun temel nedenini; sorunlar karşısında birlikte direnme olanağı veren dayanışma (Marshall, 2005, ss. 132-133) ve toplumdaki “biz olma duygusunu” ifade eden bütünleşme (Türkkahraman ve Tutar, 2009, s. 6) kültürünün zayıflaması oluşturmaktadır.

Toplumsal dayanışma ve bütünleşme, “ortak iyi” ye yönelik bir vurguyu içermektedir. Bu bağlamda dayanışma ve bütünleşmenin hâkim olduğu toplumlarda toplumun genelinin menfaati öncelikli tutulmakta, bireylerin kişisel çıkarları ise ikincil planda kalmaktadır. Ancak günümüzde modernleşme ve neoliberalizm etkileri doğrultusunda giderek artan bireyselleşme nedeniyle ortak iyi kavramı yerini bireysel iyiye bırakmıştır. Bu süreç bireylerin kendi çıkarlarına olanı toplumun çıkarlarından üstün tutmasıyla sonuçlanmış, dayanışma ve bütünleşmenin hâkim olduğu toplum fikriyatı ise sekteye uğratılmıştır.

Toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültürünün zaman içerisinde geçirdiği dönüşüm nedeniyle insanlar kentsel alanları yoksul, farklı etnik, kültürel veya cinsel kimliğe sahip, göç ile gelen ya da engeli bulunan kişilerle (yabancılarla) paylaşmaktan hoşnut olmamaktadır. Kentlerde yaşayan insanları bir araya getirecek alanlar yerine birbirlerinden soyutlayacak alanların inşa edilmeside bu hoşnutsuzluktan kaynaklanmaktadır (Bauman, 2014, ss. 81-84). İnsanlar yalnızca kendileri gibi olan diğerleriyle vakit geçirdikçe, birlikte yaşama biçimleri de o kadar unutulmakta, kentte yaşayan tüm bireylerin hakları ve refahı için ortak bir sorumluluk hissedilmemektedir (Bauman, 2014, s. 85; European Committee for Social Cohesion, 2004, s. 12). Bu durum kentlerin toplumsal sorunlarının yanı sıra fiziksel, yönetsel, ekonomik ve çevresel sorunlarının da

temelinde yer almaktadır. Bu sorunların temelinde ise modernleşme ve neoliberalizmin etkileri doğrultusunda toplumsal yapıda meydana gelen değişim yer almaktadır.

4.1. Modernleşmenin Toplumsal Yapıya Etkisi

Giddens, modernleşmenin Avrupa’da feodalizm sonrasında başladığı ve 20. yüzyıla gelindiğinde dünya çapında bir etkiye sahip olduğu görüşündedir (Giddens, 2014, ss. 28-29). Batı düşüncesinde modernleşmeyle birlikte gerçekleşen değişim, akli insanlar arası ilişkilerde, toplumsal kurumlarda ve doğada var olan bir güç olmaktan çıkararak yalnızca bireyin zihniyle sınırlandırmaktadır. Bireyle özdeşleştirilen aklın ölçütü ise bireye getirdiği fayda, verimlilik ve çıkara indirgenmektedir (Horkheimer 1998, ss. 56-57). Bu bakımdan modern çağda bireyin çıkarlarından bağımsız, ahlaki gerekçelerle gerçekleştirdiği davranışlar “akıl - dışı” olarak yaftalanmaktadır. Nesnelerin işlevlerinin anlamın yerini aldığı, düşüncelerin bireylerin çıkarlarına ulaşmalarında birer alet haline geldiği bu süreçte adalet, eşitlik, hoşgörü gibi kavramlar akıldan koparılmakta, akıl araçsallaştırılmaktadır (Horkheimer, 1998, ss. 68-69).

Aklın araçsallaşmasıyla birlikte, bireyin çıkarlarının doğal ve toplumsal öğretilerin üzerinde bir yer edinmesi, bireyi bağlantısız bir özne haline getirmektedir (Taylor, 2011, s. 85). Bireyin toplumsal bağlarından kurtularak, kendi yaşam tarzını saptaması, inançlarını şekillendirmesi ve bu bağlamda kendi özgürlüğünü ilan etmesi çoğunlukla modern çağın en büyük kazanımlarından biri olarak görülmekte; toplumsal bağların, ritüellerin ve normların insan hayatına kattığı anlam ise yok sayılmaktadır (Taylor, 2011, ss. 10-12). Bu nedenle modernleşme sürecinde birey, toplumsal aidiyet hissini yitirip, kendi çıkarını her şeyin üstünde tutan köksüz bir varlığa dönüşürken; Bauman’ın “anamlı hayatın fidelikleri” ve “mutlu yaşamının tek reçetesi” olarak tasvir ettiği toplum ise (Bauman, 2015, s. 10-11) çözülmektedir. Bu bağlamda modern birey tek başına bir mücadelenin içine itilmektedir ve artık toplum tarafından kurtarıma imkânı da yoktur. Granovetter’in “zayıf bağlar çağı” olarak adlandırdığı bu çağda, birey korku ve endişeleri ile yalnızdır. (Granovetter, 1973, s. 1370; Bauman, 2015, ss. 15-39). Bu durum en iyi ifadelerinden birini Tocquevelli’de bulur; *“Kendi içine kapanmış her insan, bütün öteki insanların kaderlerine ilgisiz bir yabancı gibi davranır. O insan için tüm insan türü, çocukları ve yakın arkadaşlarından oluşur. Hemşehrileriyle ilişkilerine gelince, aralarına katılır ama onları görmez; dokunur ama onları hissetmez; yalnız kendi başına ve kendisi için vardır. Ve bu şartlarda kafasında bir aile mefhumu kalmışsa bile artık bir toplum mefhumu yoktur.”* (Aktaran Sennett, 2016, s. 11).

Baudrillard’a göre, modernleşmenin belirtilen etkileri toplumsalın özgünlüğü elinden almakta, tarihsel niteliğini ise buharlaştırmaktadır. Toplumsal olandan geriye toplumun bütünüyle bir ilişkisi bulunmayan, kolektif amaçlarını ve inançlarını yitirmiş insanlardan oluşan bir “kitle toplumu” kalmaktadır (Boudrillard, 2006, ss. 9-24). Bireylerin tamamıyla kendi benliklerine gömüldükleri ve ortak bir toplumsal sorun etrafında toplanmaktan uzaklaştıkları bu süreçte kamusal alan da giderek sönükleşmektedir (Sennett, 2016, s. 18; Bauman, 2015, s. 39). Kamusal alan, kimsenin dışlanmaya maruz kalmadığı, söyleme dayanan ve sonunda uzlaşıya varılan bir tartışma etkinliği alanını ifade etmektedir (Kejanlıoğlu, 2004, s. 691). Ancak modernleşme ve kapitalizmin etkileri doğrultusunda toplumsal iyiden ziyade bireysel iyinin gözetilir hale gelmesi, bireysel kaygıların kamusal alanı doldurmasına yol açmaktadır. Tocqueville’nin “birey yurttaşın en kötü düşmanıdır” (aktaran Bauman, 2015, s. 70) sözüyle özetlediği bu durum, ben – merkezli düşünme tarzının hâkim olduğu özel alanın, kamusal alanı kuşatmasıyla sonuçlanmaktadır (Bauman, 2015, s. 71). Kamusal alanın içinin boşaltılmasıyla, toplumsal sorunlar önemsiz görülmekte, insanlar kamusal kimliğini yitirmektedir (Bauman, 2015, s. 145; Sennett, 2016, s. 145).

Kamusal alanın giderek sönükleşmesi medyanın dönüşümü ile birlikte ilerlemektedir. Çünkü modernleşme sürecinde bireysel çıkarların kamusal alana hâkim olması, kamusal iletişim araçları olan gazete, dergi, televizyon ve radyonun işlevlerini de farklılaştırmaktadır (Habermas, 2004, s. 95). Habermas'ın "kültür tüketimi" olarak adlandırdığı bu farklılaşmayla birlikte, kamusal, toplumsal olaylar ve sosyal problemler gerçeklikten ziyade kurgu şeklinde yansıtılmaktadır (Habermas, 2005, s. 293, 294). Bu nedenle başka hayatlarda yaşanan yoksulluk, şiddet, işsizlik gibi sorunlar diğer insanlar için seyirlik bir hal almaktadır. Bu bağlamda, yapılan değerlendirmeler ışığında modernleşmenin Beck'in ifadesiyle dayanışma ve bütünleşmeden yoksun bir "risk toplumu" (Beck, 2008, s. 1) anlamına geldiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

4.2. Neoliberal Politikalar Ekseninde Toplumsal Çözülme ve Eşitsizlik

1980'li yıllardan itibaren işsizliğin azaltılması, ekonomik krizlerin önlenmesi gibi sorunların piyasaya daha geniş özgürlük verilerek çözülebileceği düşünülmektedir (Vergara, 2014, s. 11). Çünkü neoliberalizmde serbest piyasa, akılcılık ile özdeşleştirilmekte, devletin piyasaya yönelik müdahalelerinin ise, bu akılcılığı zedelediği ve bireyin özgürlüğüne zarar verdiği düşünülmektedir (Munck, 2007, s. 107). Bu anlamda neoliberalizm, sürekli rekabete dayanan bir iktisadi düzen yaratmayı hedeflemektedir. Ancak bu hedefin geçmişe dayalı alışkanlıkları sürdüren bireylerle sağlanamayacağı düşünülmekte, bu sebeple kendi koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan, rekabetçi ve girişimci öznenin yaratılmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Dardot ve Laval, 2012, ss. 159-199).

Neoliberal düşüncede bireysel girişimcilik ile birlikte artan zenginliğin "aşağı sızdırma" olarak ifade edilen şekilde toplumun tüm kesimlerinin yaşam standartlarını iyileştireceği, yoksulluğun azaltılmasının da serbest piyasa ile mümkün olabileceği kabul edilmektedir. Buna karşın, neoliberalizmde her birey kendi refahından sorumlu tutulmakta ve bireylerin içinde bulundukları olumsuz koşullar kişisel başarısızlıklarının sonucu olarak görülmektedir (Harvey, 2015, ss. 72-73). Çünkü neoliberal düşünceye göre yaşam, bireylerin tercihleri doğrultusunda şekillenmektedir. Dolayısıyla bireylerin hasta, işsiz ya da yoksul olmaları da kendi öngörüsüzlüklerinden kaynaklanmaktadır (Dardot ve Laval, 2012, s. 282). Bu sebeple neoliberalizm toplumdaki dezavantajlı bireyler için özel önlemler alınmasına karşıt bir tutum izlemekte; zengin ile yoksul arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaya yönelik girişimleri de "dağıtıcı adaletin iktisadi teşebbüslere ket vurması" olarak nitelendirmektedir (Dardot ve Laval, 2012, s. 236, 237; Johnston, 2007, s. 226). Nitekim, "İşsizlik tazminatları ve asgari gelir işsizliğin sorumlusudur, hasta masraflarının üstlenilmesi bütçe açığını derinleştirir ve maliyet enflasyonuna yol açar; eğitimin bedava olması öğrencileri aylaklığa ve göçebelige iter; gelir dağılımını düzenleme politikaları eşitsizlikleri azaltmaz, çaba sarfetmekten vazgeçirir" (Dardot ve Laval, 2012, s. 263) şeklindeki söylem neoliberalizmin dağıtıcı adalet ve pozitif özgürlük karşısında yer alan tutumunun en net ifadelerinden birini oluşturmaktadır. Bu anlayış Polanyi'nin de ifade ettiği üzere, tüm toplumun piyasanın bir parçası gibi işlemesine, toplumsal ilişkilerin ekonomik sistem içerisine yerleşmesine sebebiyet vermektedir. Diğer bir ifadeyle, neoliberalizmle birlikte toplum piyasalaşmaktadır (Polanyi, 2010, s. 101). Neoliberal uygulamaların öncülerinden biri olan Thatcher'ın "toplum diye bir şey yoktur, sadece tek tek insanlar vardır." sözlerinde de açıkça görüldüğü gibi neoliberalizm, bireyciliği temel alarak toplumsal dayanışma biçimlerini zayıflatmakta, toplumsal çözülme hızlandırmaktadır (Harvey, 2015, s. 31).

4.2.1. Toplumsal Eşitsizliklerin Kentte Yaşayan Bireyler Üzerindeki Etkileri

1980'li yıllardan itibaren uygulanan neoliberal politikalar ile birlikte “rekabetçi birey” yaratma hedefinin benimsenerek toplumsal dayanışma biçimlerinin işlevsiz bırakılması, toplumsal yapılarda var olan eşitsizliklerin derinleşmesine neden olmaktadır. Bu süreçte kentler, sosyo – ekonomik altüst oluşların ve mücadelelerin odak noktası haline gelmektedir (Theodore ve diğerleri, 2012, ss. 23-30).

Kentsel kaynakların toplumun farklı kesimleri arasında eşitsiz dağıtılması, bir yandan kent yoksulluğunu arttırırken diğer yanda zengin kesimin toplumun geri kalanından giderek ayrışmasına neden olmaktadır (Sipahi, 2012, s. 111). Bu sebeple kentler küçük dahi olsalar zenginlerin kenti ve yoksulların kenti olarak ikiye bölünmektedir (Glaeser ve diğerleri, s. 2009, s. 1). Kentleri bölünmüş mekânlar haline getiren bu eşitsizlik, toplumsal yapıdaki dezavantajlı bireyleri kentsel alandaki risklere daha açık hale getirmektedir. Bu durumun örneklerinden birini 2005 yılında Louisiana kıyılarını etkisi altına Katrina Kasırgası oluşturmaktadır. Çünkü kasırganın New Orleans'a vuracağı bilinmesine ve sığınaklara kaçmak için yeterli vakit bulunmasına karşın yoksul ve siyahi kesimlerin maddi imkânlarındaki yetersizlik nedeniyle bölgeyi terk edememesi, bu kişileri doğal afetin kurbanları haline getirmiştir. “Doğal afet”in “doğal olmayan” bu sonucu eşitsizliğin boyutlarını açıklar niteliktedir (Bauman, 2014, ss. 12-15).

Bu bağlamda, neoliberalizmin kentsel mekâna yansması olan eşitsizlik olgusu, bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını, günlük yaşam kalitelerini ve kentsel karar alma süreçlerine katılımlarını doğrudan etkilemektedir (Bauman, 2014, s. 9). Söz konusu eşitsizlikler nedeniyle toplumsal dayanışma ve bütünleşme biçimleri giderek aşınmaktadır (Sipahi, 2012, s. 111). Toplumların varlıklarını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmelerini sağlayan toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültüründe (Erdoğan, 1991, s. 1) gözlemlenen bu çözümler, kentte yaşayan bireyler üzerinde dışlanma ile sonuçlanan bir etkiye sebebiyet vermektedir.

4.2.1.1. Kentsel Dışlanma ve Sebepleri

Dışlanma, bireylerin yoksulluk, temel yetkinliklerden mahrumiyet, eğitim olanaklarından yoksunluk ya da ayrımcılık gibi sebeplere dayalı olarak toplum dışına itilmeleri durumunu ifade etmektedir. Bu durum bireylerin iş olanaklarına, gelir fırsatlarına ve eğitim imkânlarına erişimlerinde eşitsizliğe neden olmakta, toplumsal ilişkileri önünde de engel oluşturmaktadır. Dışlanmaya maruz kalan bireyler toplumdaki güçsüz kesimi oluşturmakta, bu bireyler gündelik hayatlarını etkileyen kararlar üzerinde dahi etkisiz kalmaktadır (European Commission, 2004, s. 10). Bu bakımdan dışlanma olgusu, bireyin toplum ile bütünleşmesini sağlayan sosyo – ekonomik ve kültürel yeterliliklerden yoksun olmasını içermektedir (Çakır, 2002, s. 84).

Dışlanma sorununun, özellikle toplumsal dayanışma kültürünün zayıfladığı yerlerde yaşandığı görülmektedir. Bu bağlamda dışlanma, bir toplumsal dayanışma sorununu ifade etmektedir (Sapançalı, 2005, s. 25). Diğer bir ifadeyle, modernleşme ile birlikte bireylerin birbirleriyle kurdukları ilişkilerin araçsal bir hal alması ve neoliberalizm ile birlikte yükselen eşitsizlikler, toplumsal dayanışma kültüründe çözülmeye neden olarak, dışlanma sorununun oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Bu durum, bireylerarası farklılaşmanın hâkim olduğu kentsel mekânda görünürlük kazanmaktadır.

4.2.1.1.1. Yoksulluk

Kentsel dışlanmanın en temel nedenlerinden birini oluşturan yoksulluk, “sürdürülebilir bir yaşam için gerekli gelire ve kaynaklara sahip olamama; açlık ve yetersiz beslenme; sağlığın kötü olması; eğitim ve diğer temel hizmetlere sınırlı erişim ya da hiç erişememe; yüksek düzeyde hastalanma ve

---

ölüm oranları; evsizlik ve uygun olmayan barınma imkanları; güvenli olmayan çevre koşulları ve sosyal ayrımcılık ve dışlanma ile birlikte sivil, sosyal ve kültürel yaşama ve karar alma süreçlerine katılmama” (United Nations, 1995, s. 1) durumunu ifade etmektedir.

Yoksulluk, genel itibariyle “az gelişmiş” ya da “gelişmekte olan” ülkelerde yüksek düzeyde olmasına karşın; gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerde de sorun olmaya devam etmektedir. Bu sorunun temelinde yoksulluğun toplumsal eşitsizlik ile olan ilişkisi yer almaktadır. En yoksul çocukların temel eğitim alma oranlarının, en zengin çocuklardan dört kat aşağıda olması, dünya çapında 780 milyon okuma yazma bilmeyen yetişkinin bulunması, yoksul kişilerin yetersiz beslenme ve açlık riski altında yaşamaları ve temel sağlık hizmetlerinde n faydalanamamaları (The World Bank, 2016, s. 2) yoksulluğun toplumsal eşitsizlik ile olan bağına açıklar niteliktedir.

Yoksulluğu gelir yetersizliğinden öte bir olgu olarak ele almak, yoksulluğun ekonomik boyutunun yanında, bireylerin toplum içerisindeki konumlanışını da anlama imkânı sunmaktadır (Erdoğan, 2002, s. 9). Bu durum en açık şekilde kentsel mekânda gözlenmektedir.

Kentsel yoksulluğa bağlı olarak dışlanma, kentin çöküntü bölgelerinde sürdürülen bir yaşam, alt yapı ve temel hizmetlerin yetersizliği, doğal afet risklerine kentte yaşayan diğer bireylere oranla daha fazla açık olmak, güvencesiz çalışma koşulları ve toplumun bir kesimi tarafından potansiyel birer suç unsuru olarak görülmek anlamına gelmektedir (Öztürk, 2009, s. 163). Dolayısıyla kent ortamında yoksullukları nedeniyle dışlanmaya maruz kalan bireyler, mekânsal olarak kentin olumsuz koşullarına sahip alanlarına itilmekte, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi en temel hizmetlere dahi erişimleri yetersiz kalmakta ve toplum içerisindeki kutuplaşmaların dezavantajlı kesimi haline gelmektedir (Keyder ve Adaman, 2006, s. 132). Neoliberal eşitsizliklere bağlı olarak sayılan artan kentsel yoksulların toplumsal dışlanmaya maruz kalmaları ve bu sebeple yoksulluklarını çöküntü alanlarında ya da apartman dairelerinin rutubetli, ışısız bodrum katlarına kapanarak yaşamaları (Ocak, 2002, ss. 95-96) toplumsal bağlarda yaşanan çözülme de aydınlatmaktadır.

4.2.1.1.2. Göç

Göç, son elli yıl içerisinde beş kıtayı etkisi altına alan, demografik açıdan milyonlarca insanı kapsamakla birlikte, ulus kavramının da niteliğini etkileyen ve dönüştüren bir kavramı ifade etmektedir (Unat, 2002, s. 3). Uluslararası Göç Terimleri Sözlüğü’nde ise göç; “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmektir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dahildir.” (Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 22) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu anlamda göç, bireylerin sosyo – ekonomik ve kültürel imkanlarını gönüllü ya da zoraki olarak bırakarak yer değiştirmesi ve yerleştiği yeni topraklarda yeni yaşam olanakları bulmaya çalışması durumunu ifade etmektedir (Nakanishi ve diğerleri, 2008, s. 9).

Son yıllarda giderek artan göçlerin çoğunlukla ülkelerdeki iç çatışmalar, şiddet ve çevresel bozulmalar nedeniyle “zorunlu” olarak gerçekleştirildiği görülmektedir (International Organization for Migration, 2017, s. 1). Nitekim veriler, 2015 yılı itibariyle dünya üzerinde tahmini olarak 244 milyon göçmen bulunduğunu (United Nations, 2016b, s. 5), 2016 yılının sonunda ülkelerindeki şiddet ve çatışmalar nedeniyle göç eden kişi sayısının toplamda 40,3 milyona ulaştığını, (International Organization for Migration, 2017, s. 37) ve aynı yıl 24,2 milyon kişinin de doğal afetler nedeniyle göç etmek zorunda kaldığını ortaya koymaktadır (Internal Displacement Monitoring Centre, 2017, s. 31).

Göç, birden çok boyutu ve değişkeni olan bir olguyu ifade etmektedir. Bu nedenle dünya nüfusunun %3,3'ünün göçmen haline geldiği günümüzde (United Nations, 2016b, s. 21) göç olgusunun yalnızca bireylerin yer değiştirme hareketi olarak görülmesi doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü göç ile birlikte yaşanan yeni ortamda ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler görüldüğü gibi bireylerin toplumsal yapı içerisinde konumlanış biçimlerinde de farklılaşmalar meydana gelmektedir (Durugönül, 1996, s. 95). 2016 yılındaki verilere göre göç eden bireylerin %60'ının kentsel alanlara yönelmesinden de anlaşılacağı üzere, (International Organization for Migration, 2017, s. 32) söz konusu farklılaşmalar kentsel alanlarda somut bir nitelik kazanmaktadır.

Kente göç süreci ile birlikte “yerli olmak” ve “öteki olmak” şeklinde bir gruplaşmanın tarafı olunmaktadır. Yerli olmak, yaşanan kent ortamının oluşma, dönüşme süreçlerine tanık olmak üstünlüğünü ifade etmekte, bu sebeple kente göç eden kişiler kaygı ve kuşku duyulan “ötekiler” olarak görülmektedir. Bu durum göç eden kişilerin kentten birçok boyutta dışlanmasıyla sonuçlanmaktadır (Cantek'den aktaran Akkaya, 2002, s. 204). Mekânsal olarak değerlendirildiğinde, kente göç eden kişiler, kentten soyutlanan yoksul mahallelerde, plansız ve sağlık koşulları bakımından yeterli olmayan konutlarda yaşamaktadır (Bal, 2006, s. 93). İstihdam bakımından ise, bu kişiler yerli halkın iş gücü önünde bir engel olarak görülmekte, çoğunlukla düşük nitelikli ve güvencesiz işlerde istihdam edilmektedir (Deniz ve diğerleri, 2016, s. 33). Eğitim ve sağlık hizmetlerinden de yeterli düzeyde faydalanamayan göçmenler, kentin sosyo - kültürel olanaklarının da dışında kalmaktadır. Bu koşullar altında, kente göç eden bireylerde umutsuzluk, değersizlik, desteksizlik ve korunmasızlık duyguları hâkim olmaktadır (Wilkinson'dan aktaran Tufan ve Özgür, 2009, s.89). Ancak göç ile birlikte ivmelenen kentsel dışlanma, yalnızca dışlanmaya maruz kalan bireylere değil; sosyal sorunları giderek arttırması ve dışlanan bireylerde toplumsal sapmaya sebebiyet vermesi bağlamında tüm topluma ve kente zarar veren bir nitelik taşımaktadır (Tufan ve Özgür, 2009, s. 89).

4.2.1.1.3. Engellilik

Engellilik, bireylerin gündelik aktiviteleri üzerinde kısıtlamalara neden olan ve bu sebeple bireylerin yaşam koşulları ile birlikte toplumsal ilişkileri üzerinde de etkiler yaratan fiziksel, duyuşsal veya zihinsel bir işlevsel bozukluk durumu olarak ifade edilmektedir (International Labour Organization, 2015, s. 10). Ancak, engelli olmak çoğunlukla tıbbi boyutta bir sorun olarak algılanmakta, engelliliğin toplumsal boyutları göz ardı edilmektedir. Engelli bireylere yönelik tıbbi destekler sağlanması önemli olmakla birlikte, bu bireylere yönelik önyargılı ve ayrımcılık içeren davranışların önüne geçilmesi de en az tıbbi destekler kadar değerlidir (Özbulut ve Sayar, 2009, s. 60). Bu bakımdan engellilik, sağlık sorunları bulunan bireylerden çok, bu bireyleri toplumsal yaşama dâhil edemeyen, bütünleşmeden uzak toplumsal yapıların bir sorunu olmaktadır (Şahin, 2017, s. 7).

Engelli bireyler kentlerdeki dezavantajlı gruplardan birini oluşturmaktadır. Çünkü engelli bireyler, kentsel hizmetlere, konut ve kamu binalarına erişim sorunu yaşamakta; kentsel kararlara katılımları yeterli düzeyde olmamakta; bilgiye ve teknolojiye erişimleri kısıtlı olmakta; ekonomik ve sosyal olarak kalkınmalarının önünde de birçok zorluk bulunmaktadır (World Health Organization ve The World Bank, 2011, ss. 262-263) Bu bakımdan engelli bireyler, kentte birçok boyutta dışlanmaya maruz kalmakta, bu durum engellilerin toplum ile bütünleşmesi önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır.

Engellilerin toplum ve kent ile bütünleşememe sorununun temel nedenlerinden biri, engelliliğin kentsel yoksulluk ile çift yönlü bir ilişki içerisinde bulunmasıdır. Çünkü engelli bireyler

---

çoğunlukla kentteki istihdam olanaklarının dışında kalmakta, bu nedenle giderek yoksullaşmaktadır. Diğer taraftan yoksulluk nedeniyle kötü beslenme, temiz içme suyundan yoksunluk, sağlıksız çevre koşulları ve sağlık hizmetlerine erişememe gibi sorunların ortaya çıkması engelli bireylerin içinde bulunduğu koşulları daha da zorlaştırmaktadır (Özgökçeler ve Bıçkı, 2010, s. 227). Engelli bireylerin çalışma hayatının dışında kalma oranlarının diğer bireylere oranla 2,5 kat daha yüksek olması engellilik ile yoksulluk arasındaki çift yönlü ilişkiyi açıklar niteliktedir (World Health Organization ve The World Bank, 2011, s. 237).

Engelli bireylerin toplumsal bütünleşmelerinin önündeki bir diğer engeli ise eğitim olanakları oluşturmaktadır. Çünkü ülkelerin eğitim sistemleri, eğitim kurumlarının fiziksel nitelikleri ve bu kurumlara ulaşım imkânları engelli bireyler için uygun koşulları içermemektedir (Yiğit ve diğerleri, 2009, ss. 685-686). Engellilerin istihdam, eğitim olanaklarında yaşadıkları olumsuzlukların yanı sıra, kentsel alandaki gündelik faaliyetlerinde de yollar, kaldırımlar, ulaşım araçları, park ve bahçeler bakımından fiziksel yetersizlikleri bulunmaktadır (Öztürk M., 2013, s. 114). Fiziksel erişilebilirlikten yoksunluğu ifade eden bu sorun, engelli bireylerin kent içerisinde diğer bireylerle eşit olanaklarla, güvenli şekilde dolaşımlarının önünde engel oluşturmaktadır (Ergenoğlu ve Yıldız, 2013, s. 124). Bu bağlamda kentsel eşitsizlikler ve dışlanma nedeniyle engelli bireylerin ev dışında geçirdikleri zamanın giderek azalması ve toplumsal ilişkilerden soyutlanmaları kentin kapsayıcılık düzeyindeki düşüklüğün de bir göstergesini oluşturmaktadır (Köten ve Erdoğan, 2014, s. 27).

4.2.1.1.4. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsel Kimlik

Cinsiyet, bireyin biyolojik ve fizyolojik özellikleri doğrultusunda belirlenen, önceden verili, demografik bir kategoriye ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet ise, biyolojik olarak verili olan kadın ya da erkek cinsiyetine toplum tarafından yüklenen değer, rol ve beklentileri içermektedir. Diğer bir ifadeyle biyolojik cinsiyet, kadın ve erkek arasında doğuştan gelen, öğrenilmemiş farklılıkları içerirken; toplumsal cinsiyet, sonradan öğrenilen, toplum tarafından yaratılan farklılıkları ifade etmektedir (Dökmen, 2009, ss. 20-25). Bu anlamda cinsiyet, toplumun gelenekleri, dini, ahlaki ve kültürel değerleri çerçevesinde şekillenmekte ve toplumdaki cinsiyet algısına dayalı olarak bireye farklı davranış kalıpları ve görevler yüklenmektedir (Adaçay, 2015, ss. 1-2).

Toplumun değer ve normlarıyla şekillenen toplumsal cinsiyet, kentsel dışlanma olgusunun sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Bu durum kadın ve erkek arasındaki cinsiyet ayrımının toplumda hiyerarşik olarak kabul edilmesinden ve bu hiyerarşide erkeğe üstünlük atfedilmesinden kaynaklanmaktadır (Agacinski, 1998, s. 19).

Kadınların maruz kaldığı kentsel dışlanma incelendiğinde, kentsel yoksulluğun erkeklere kıyasla kadınlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun temel nedenini kadınların düşük statülü, düşük ücretli ve sosyal güvenceden yoksun işlerde çalıştırılmaları oluşturmaktadır (Bkz. T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2000, ss. 152-153). Çünkü kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerinin dağıtımında ev ve aile yaşamı ile özdeşleştirilmekte, kamusal alan ise erkeğe ait görülmektedir (Kümbetoğlu, 2002, s. 135). Nitekim dünya çapında istihdama katılan erkek oranı %94 iken, kadın oranı %63 ile sınırlı kalmakta; 25-34 yaşları arasında aşırı yoksul koşullarda yaşayan her 100 erkeğe karşılık 122 kadın bulunmaktadır. Bununla birlikte, kadınlar erkeklere oranla %11 daha fazla gıda güvensizliği tehlikesi altında yaşamakta; temiz suya erişimleri erkeklere oranlara daha az olmakta; temel eğitimden yoksun 10 milyon erkek çocuğuna kıyasla 15 milyon kız çocuğu bulunmaktadır (United Nations Women, 2018, ss. 20-21).

Bu bağlamda kadınların istihdam, eğitim ve sosyal güvenlik olanaklarının önünde bulunan toplumsal cinsiyete dayalı engeller, kadınların kentsel alanda görünürlüklerini kaybetmelerine yol açmaktadır (Akın A. , 2009, s. 36). Ayrıca, kentlerin yetersiz sokak ve cadde aydınlatmaları, bakımsız ve tehlikeye açık alanları kadınlara yönelik cinsel istismar ve şiddete olanak sağladığı için kadınların kentteki güvenlik kaygılarının artmasına neden olmakta, kentsel hareketliliklerini azaltmaktadır (Greed ve Nişancıoğlu'ndan aktaran Alkan A. , 2005, s. 55).

Bununla birlikte, biyolojik olarak verili bir statüyü ifade eden cinsiyetin, toplumsal olarak “kadın ya da erkek olmak” şeklinde keskin bir ayrımla belirlenerek bireylere biyolojik cinsiyetlerine uygun roller biçilmesi, (Agacinski, 1998, s. 15; Vatandaş, 2007, s. 30) toplumun biçtiği rolün dışında kalan LGBTİ (lezbiyen, gay, biseksüel, transseksüel, interseks) bireyleri de kentsel dışlamanın temel aktörleri haline getirmektedir. Bu bireyler, sahip oldukları cinsel kimlikleri nedeniyle çoğunlukla “hasta, sapkın, günahkar ve suçlu” olarak damgalanarak toplumun dışına itilmektedir (Güner, 2015, s. 25). Kır yaşamındaki yüz yüze ilişkilerin ve buna bağlı olarak gelişen psikolojik baskının yoğunluğu nedeniyle LGBTİ bireyler kalabalık kent ortamında yaşamayı, kır yaşamına tercih etmektedir. Ancak, bu bireylerin kent ile kurdukları ilişkiler de oldukça sınırlı olmaktadır. LGBTİ bireyler kentte cinsel kimliklerini gizleme yoluyla varlık gösterebilmekte ve bu sebeple ev ile sınırlı bir yaşam sürmekte; cinsel kimlikleri açığa çıktığında ise ötekileştirilme, dışlanma sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (Güney ve Selçuk, 2016, ss. 580-583).

4.2.1.1.5. Etnik Kimlik

Yunanca'da ethos (halk) kavramından gelen etnik sözcüğü, siyasal bir anlama sahip olmaktan ziyade, ortak köklere duyulan inancı ifade etmektedir (Somersan, 2004, s. 22). Bu anlamda etnik kavramı din, dil ve kültüre dayalı farklılaşmaları içermektedir (Türkdoğan, 1999, s. 11). Ancak bu sözcük, günümüzde geline nokta “ötekiyi”, “bizden olmayanları”, “daha aşağıda olanları” betimlemenin bir aracı haline gelmiştir (Cornell ve diğerlerinden aktaran Somersan, 2004, s. 22). Çünkü tarihsel süreç itibarıyla insanlar ait oldukları etnik topluluğu yüceltme arzusuyla “ötekileri” değersizleştirme eğilimi göstermiştir (Schnapper, 2005, s. 91). Bu durum hemen her dönemde kentsel alanlarda görünür bir hal alarak, kentsel dışlanma nedenlerinden biri olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde “getto”, Fransa'da “banliyö”, İtalya'da “dış mahalleler”, Arjantin'de “sefalet mahalleri” olarak adlandırılan mekânların varlığı da, etnik kimliğe dayalı dışlanmanın kentteki yansımalarını oluşturmaktadır (Wacquant, 2011, s. 11).

Kentte etnik kimliğe dayalı dışlanma, yaşanılan semt ve mahalleyi, öğrenim görülen okulu, ulaşım araçlarının kullanımını, belirli meslek gruplarına girişi, kamusal alanlara ve hizmetlere erişimi de etkileyen çok boyutlu bir nitelik taşımaktadır. Bu dışlanma biçiminin en temel örneklerinden biri 1948-1994 yılları arasında Güney Afrika'da yaşanmıştır. Bu süreçte Güney Afrika'da siyahiler ile beyazların ortak kullanabileceği tek bir alan bile bırakılmamış, kentlerde yaşadıkları mahalleler birbirinden ayrılmış, siyahilerin beyazların yaşadığı kentlere ancak bir tür vize ile giriş yapabilmeleri mümkün kılınmıştır (Somersan, 2012, s. 208; Somersan, 2004, s. 82). Benzer şekilde Amerika'da da uzun yıllar boyunca siyahiler ancak çöküntü mahallelerinde yaşama imkânı bulabilmiş; eğitim, sağlık, iş olanakları ve toplu taşıma araçlarının kullanımında dahi ayrımcılığa maruz kalmıştır (Schnapper, 2005, s. 213; Mızrak, 2017, s. 1).

Günümüzde ise Avrupa'da yükselen İslamofobi nedeniyle Müslüman göçmenler, iş bulmada ve çalışma yaşamlarında, sağlık ve eğitim hizmetlerinde ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Kirman, 2010, s. 22). Avrupa'da Müslümanların, çoğunlukla kentlerdeki yoksul mahallelerde, içme suyu ve tuvalet tesisatı bakımından yetersiz koşullara sahip, hizmetlere erişim sorunu olan alanlarda

ve güvensiz konutlarda yaşamaları (European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, 2006, s. 54) kentlerde etnik - dinsel temelli dışlanmanın bir örneğini oluşturmaktadır.

4.2.2. Toplumsal Eşitsizlik ve Dışlanma Olgusunun Kentsel Mekâna Yansımaları

Toplumsal eşitsizlik ve dışlanma olgusu, birey ile birlikte kentsel mekân üzerinde de etkilere neden olmaktadır. Nitekim, neoliberal politikalar ile birlikte piyasada geçerli olan ilkelerin toplumsal yaşam için de geçerli kabul edilmesi ve buna bağlı olarak gelişen metalaşma ile birlikte kentler fiziksel bölünme ile karşı karşıya kalmaktadır. Çünkü neoliberal politikaların etkisiyle ivmelenen gelir dağılımındaki dengesizlikler, zengin ile yoksul arasındaki uçurumun derinleşmesine neden olmaktadır. Bu süreçte kentler yeniden üretilirken, ayrıcalıklı mekânlar yaratılmakta; kentte yaşayan birçok kişi ise bu mekânlardan dışlanmaktadır (Geniş ve Çelik, 2012, ss. 5-6).

Harvey'e göre toplumsal eşitsizliklerin artışı ve buna bağlı olarak gelişen dışlanma olgusu kentsel sistemdeki eğitim, sağlık ve ulaşım hizmetlerini, kültür, eğlence ve boş zamanları değerlendirme imkânlarını kentte eşitsizliklere maruz kalan ve dışlanan kesim için erişilemez hale getirmektedir. Bu süreçte, kentsel sistem içerisinde var olan kaynaklara erişilebilirlikte önemli düzeyde dengesizlikler ortaya çıkmakta, bu dengesizlikler kentsel mekânı yeniden şekillendirmektedir (Harvey, 2013, ss. 69-70).

Kentsel mekân üzerinde soylulaştırma, mekânsal ayrışma, kent güvenliği ve kamusal hizmetlere erişim olarak ifade edilebilecek etkilerin incelenmesi, toplumsal dayanışma ve bütünleşme sorunu ile birlikte kentsel eşitsizlik ve dışlanma olgusunun kenti nasıl dönüştürdüğünü anlama olanağı sunmaktadır.

4.2.2.1. Soylulaştırma

Kentsel dönüşüm; "kentsel bir alanın var olan ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel sorunlarına yönelik kalıcı bir çözüm bulunması ve kentsel alanın yaşam koşullarının iyileştirilmesi ile birlikte kentin bozulan dokusunun yeniden sağlanmasına yönelik bir girişim" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2006, s. 8).

Arslan'a göre kentsel dönüşüm, kentsel problemlerin çözülmesini amaçlayan, kentin doğal ve kültürel mirasına sahip çıkan, toplumsal ihtiyaçları gözeten ve kenti ekonomik olarak yeniden canlandırma düşüncesini içeren kapsayıcı bir süreci ifade etmektedir (Arslan, 2013, s. 11). Arslan'ın belirttiği, çöküntü alanları haline gelmiş kentsel bölgelerin iyileştirilmesi ve böylelikle kentin toplumsal eşitsizliklerine de müdahale edilmesi bağlamında kentsel dönüşüm önemli olmakla birlikte, özellikle neoliberal kentsel politikaların etkisiyle kentsel alanların rant odaklı düşünülmesi, kentsel dönüşüm uygulamalarını sorgulanır hale getirmektedir. Çünkü kentsel dönüşüm adı altında gerçekleştirilen projelerin birçoğunda kentteki yoksul, işsiz ve düşük ücretli kesim kent dışına itilmekte; kentsel eşitsizlikler azaltılmak yerine derinleştirilmektedir (Yalçın ve Çavuşoğlu 2013, s. 88). "Soylulaştırma" olarak ifade edilen bu kentsel dönüşüm yöntemi, kent merkezi içerisinde yoksul kesimlerin yaşam alanlarını oluşturan bölgelerin yenilerek, orta veya üst gelir gruplarına hitap edecek hale getirilmelerini, böylelikle kentsel alanda toplumsal sınıfın ve mülkiyetin değişimini içermektedir (Ergün, 2006, s. 15). Bu süreç öncelikle boş arazi ve konutların alınması şeklinde küçük bir ölçekte başlatılmakta, ancak zaman içerisinde kentsel alanda meydana gelen değer artışı ile birlikte düşük gelir gruplarının barınamayacağı bir fiyat yükselmesine neden olarak zorunlu bir yer değiştirme sürecine dönüşmektedir. Dolayısıyla soylulaştırma ile birlikte, dönüşüme uğrayan kentsel alanın asıl sahipleri olan düşük gelirli haneler gönülsüz şekilde yerlerinden edilmekte, bu kişilerin yaşadığı kentsel alanlar üst gelir

---

gruplarının yaşadığı yerler haline getirilmektedir (Kennedy ve Leonard, 2001, s. 6). Bu bağlamda yoksulluk temelli eşitsizlik ve dışlanma, kentlerin hiyerarşik bir yapı içerisinde yeniden düzenlenmesine sebep olmakta, soylulaştırma ile birlikte de kentler içeridekiler ve dışarıdakiler şeklinde bölünmüş bireylerin yaşadığı yerler haline gelmektedir (Karaman, 2006, s. 73; Erden, 2006, s. 79).

4.2.2.2. Mekânsal Ayrışma

Toplumsal eşitsizlik ve dışlanma olgusunun kentsel mekândaki yansıması temel olarak mekânsal ayrışma biçiminde gözlenmektedir. Bu durum bireyler arasındaki sosyo - ekonomik ve kültürel farklılaşmaların birer “ötekileştirme” biçimini alması nedeniyle birçok ülkede farklı düzeylerde yaşanan bir sorun alanını oluşturmaktadır (Tümtaş, 2012, s. 67).

Mekânsal ayrışma, toplumdaki ayrışmanın mekânsal görünümü olarak, kentin belirli bir alanında diğer bireylerden yalıtılmış bir halde bulunan, kentin barınma ve istihdam olanaklarından yeterli düzeyde faydalanamayan bireylerin ve bu bireyler ile sosyal etkileşim içerisinde bulunmaktan kaçınan kişilerin kentin birbirinden farklı bölgelerini mesken edinmeleri durumunu ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarındaki farklılıklar yaşadıkları mekânların da farklılaşmasına neden olarak, mekânsal kümelenmelerin oluşumuna zemin hazırlamaktadır (Çetin, 2012, ss. 163-164). Bu süreçte kentteki dezavantajlı kesimler kentin çöküntü alanları ve gecekondu mahallerinde yaşama imkânı bulurken; varlıklı kişiler kent içerisinde “kapalı - kapılı refah adacıkları” inşa ederek kendilerini korunaklı sitelerin içine kapatmakta, böylelikle sahip oldukları avantajlarını mekân üzerinde de üstünlük kurarak korumaya çalışmaktadır (Es, 2010, s. 91).

Kentteki güvensizlik kaygıları, bozulmuş kentsel çevreden uzaklaşma isteği ve ayrıcalıklı bir yaşam sürme arzusuyla ortaya çıkan özel güvenli site, sosyo- ekonomik tabakalaşma neticesinde gelişen mekânsal ayrışmanın kentteki temel görünümünden birini oluşturmaktadır (Altun, 2012, s. 41). Bu sitelerde yaşayan kişiler, “kendileri ile aynı şartlara sahip” bireylerle birlikte yaşayabilmek için yüksel bir bedel ödemeyi göze almakta, böylelikle kendilerini “öteki” hemşehrilerinden soyutlamaktadır. Söz konusu ayrıcalıklar ortamına, kentin dezavantajlı kesiminin erişimi ise mümkün olamamaktadır (Özgür E. F., 2006, s. 81). Bu bakımdan özel güvenli sitelerde yaşayan kişiler kendilerini karmaşık ve güvensiz buldukları kent yaşamının dışında emniyetli bir alana kapatırken; kentin köhneleşen, sağlıksız, sosyo-kültürel olanaklara ve kamusal hizmetlere yeterli erişimden yoksun alanları diğer bireylere bırakılmaktadır (Bauman, 2014, s. 82).

Bu bağlamda, toplumsal kutuplaşmaların etkisiyle yeni ayrıcalıklı mekânlar üretilirken kentler bölünüp parçalanmakta, kentin farklı kesimlerinin yaşadığı semtler arasında dışarıdan görülmeyen ancak aşılması oldukça zor sınırlar çizilmektedir (Özkan, 2017, s. 414; Işık, 1993, s. 27). Bu durum “biz” ve “öteki” arasındaki ayrımın derinleşmesine ve kent sakinlerinin birbirlerine giderek artan şekilde yabancılaşmasına neden olmaktadır (Bayhan, 2012, s. 439; Bayhan, 1996, s. 190).

4.2.2.3. Kent Güvenliği

Güvenlik kavramı genel itibariyle, “bireylerin umumi ve umuma açık yerlerde saldırıya, itilip kakılmaya, kazaya ve engellemeye uğramadan dolaşmaları veya bulunmaları, can ve malları için hiçbir zaman endişe duymamaları ve bu yönde inanç ve kanaat sahibi olmaları” durumunu ifade etmektedir (Duran, 1982, s. 254). Bu bakımdan güvenlik, gerek bireysel gerekse de toplumsal olarak suç tehdidinden uzak bir yaşam sürmek anlamı taşımaktadır. Kent güvenliği ise, temel

yaşam alanları haline gelen kentlerde, bireylerin sosyo-ekonomik ve kültürel gereksinimlerini hiçbir tehlike unsuru olmadan karşılayabilmeleri durumunu ifade etmektedir (Güçer, 2011, s. 330). Kentte yaşayan tüm bireyleri kapsayacak şekilde, gece ve gündüz ayrımı gütmeden kentlerin yasa-dışı olaylardan arındırılması tüm kent sakinleri için geçerli bir kentsel hakkı oluşturmaktadır (Kaypak, 2016, s. 36). Nitekim Avrupa Kentsel Şartı'nda da "mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli" bir kentte yaşamak bir kentli hakkı olarak kabul edilmiştir (Türkiye Belediyeler Birliği, 2017, s. 8). Benzer şekilde, Kentte İnsan Hakları İçin Küresel Şart Gündemi'nde de kentlerde bireylerin fiziksel ve zihinsel güvenliğini sağlamak için gerekli önemlerin alınması gerektiğine dikkat çekilmiş ve bu anlamda güvenlik kentte yaşayan tüm bireyler için bir hak temelinde ele alınmıştır (United Cities and Local Governments, 2016, s. 12). Söz konusu belgelerde kentsel güvenliğe yönelik vurgu önemli olmakla birlikte, günümüzde toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültüründe yaşanan sorunların, sürekli büyüyen kentleri güvenlik yerine suç olgusunun hakim olduğu mekânlar haline getirdiği görülmektedir (Fırat, 2008, s. 202). 1980 yılından 2000 yılına kadar geçen sürede, her 100 bin kişi için toplam kayıtlı suç sayısının %30'luk artış göstermesi ve bu suçların büyük çoğunluğunun kentsel nitelikli olması suç eğiliminde yaşanan artışı ortaya koymaktadır (United Nations Human Settlements Programme, 2007, s. 45).

Suç, bireyin toplumsal koşullarından bağımsız şekilde anlaşılması mümkün olmayan bir olguyu ifade etmektedir. Bu bakımdan suç, kişinin toplum içerisindeki konumu ile ilişkili olarak sosyolojik bir bakış açısı ile incelenmesi gereken bir olguyu oluşturmaktadır (Özensel, 2012, s. 369). Bu durum, suç işleyen kişilerin çoğunlukla ortalama eğitim seviyesinin altında bir eğitime sahip, iş piyasasının dışında kalmış ve sosyal yardımlara muhtaç bir yaşam süren kişilerden oluşmasından anlaşılmaktadır (Yörük, 2012, s. 75). Böyle bir analiz, toplumda belirli bir grubu hedef göstermekten ziyade, suç olgusunun toplumsal koşullar bağlamında bir anlam ifade ettiğini ortaya koyma amacı taşımaktadır.

Kentsel ölçekte bakıldığında, kentlerde sosyal, ekonomik ve kültürel olanakları, etnik ve dinsel kimlikleri ile farklılaşan bireylerin bir arada bulunmaları kentsel suç oranlarını arttırıcı bir etki yaratmaktadır (Karasu, 2017, s. 43). Suç olgusu kırsal alanlarda da var olmakla birlikte hırsızlık, dolandırıcılık, kaçakçılık, gasp, fuhuş gibi suç olaylarının kentsel alanlarda daha fazla yaşandığı görülmektedir. Bu durum, kırsal alanlarda yaşayan bireylerin birbirleriyle kurdukları ilişkilerin araçsallıktan uzak ve bu bağlamda daha sahici ve dayanışmacı bir nitelik taşımasından kaynaklanmaktadır (Karabağ, 2004, ss. 38-39). Buna karşın kent yaşamında bireylerin destek ve dayanışma imkanlarından yoksunlukları, insan ilişkilerinin çözülen niteliği ve yalnızca kendi çıkarını gözetme arzusu, kentlerde umutsuz ve desteksiz kalan bireylerin marjinalleşmelerine yol açarak bu kesimi yasa dışı faaliyetlere açık hale getirmektedir. (Yılmaz, 2001, s. 346) Bu bakımdan düşük gelirli ya da işgücü piyasasının dışında kalan, eğitim olanakları bakımından yetersiz, uygun barınma koşullarına sahip olmayan, göç süreci sonunda geldiği kente uyum sağlayamayan ve kentin sosyo-kültürel olanaklarından faydalanamayan bireylerin anomi ve yabancılaşma süreçlerinin etkisiyle suça sebebiyet veren eylemlerde bulunma ihtimalleri görece daha yüksek olmaktadır (Demirbaş, 2014, ss. 226-230; Gökulu, 2010, s. 221). Dolayısıyla toplumsal eşitsizlik ve dışlanma olgusu, bireyin toplumdan giderek soyutlanması nedeniyle, suça sebebiyet veren "sapma" olgusuna varan davranış biçimlerini benimsemesi olanağını arttırmakta, kentlerin güvenliğini bir sorun alanı haline getirmektedir.

Kentlerde güvenliğe duyulan ihtiyacın bir yansıması olarak kentsel çevreden yalıtılmış özel güvenli siteleri inşa edildiği, kentlere güvenlik sistemlerinin kurulduğu görülmektedir (Kaypak, 2016, ss. 47-48). Ancak bu uygulamalar kentsel güvenliği tehdit eden asıl unsurun

toplumsal dayanışma ve bütünleşme yoksunluğu olduğunu ve bu sebeple toplumdaki ötekileştirme ve ayrımcılıkla mücadelenin kentleri daha güvenli ve bu bakımdan daha sürdürülebilir mekânlar haline getireceği gerçeğini göz ardı etme tehlikesi taşımaktadır.

4.2.2.4. Kentsel Hizmetlere Erişimde Eşitsizlik

Toplumsal eşitsizlik ve dışlanma olgusunun benzer özelliklere sahip toplumsal kesimlerin kentten belirli alanlarında yoğunlaşmaları bağlamında mekânsal ayrışmaya sebep olduğu ve bu durumun kentte yaşayan bireyler arasındaki kutuplaşmayı derinleştirdiği ifade edilmiştir. Ancak mekânsal ayrışmanın etkileri yalnızca toplumsal kutuplaşma ile sınırlı olmamaktadır. Bu durumun ötesinde, mekânsal ayrışmayla birlikte kentin çeperinde, çöküntü bölgesi haline gelmiş alanlarında veya gecekondu bölgelerinde barınma olanağı bulan toplumsal kesimler (Açıkgöz ve Öztürk 2014, s. 309) kamusal - kentsel hizmetlere erişimde de eşitsizlikler ile karşı karşıya kalmaktadır. Dünya genelinde kentsel alanlarda yaşayan milyonlarca insan, yaşadıkları alanın koşullarıyla ilişkili olarak, temiz su, kentsel temizlik ve sağlık, enerji, atık ve toplu taşıma gibi kentsel hizmetlere erişim sorunu yaşamaktadır (United Nations Human Settlements Programme, 2015, s. 14).

Küresel ölçekte, 1,1 milyardan fazla birey temiz ve güvenli su imkanından; 2,6 milyardan fazla birey ise yeterli sıhhi tesislerden yoksun durumda bulunmaktadır (UN- Habitat, 2012, s. 1). Dünyada halen elektriğe erişimden yoksun 1,5 milyar birey bulunmakta; 3 milyar kişinin ise yemek pişirmek için katı yakıtlara bağımlılığı devam etmektedir. Bu durum kent ölçeğinde değerlendirildiğinde ise yoksulluk olgusu ön plana çıkmakta, temiz ve güvenilir enerji kaynaklarından yoksunluk bireylerin yaşam kaliteleri önünde de ciddi bir engel oluşturmaktadır (World Health Organization ve The United Nations Development Programme, 2009, s. 1; Lipu ve diğerleri, 2013, s. 396; United Nations, 2016a, s. 6). Bununla birlikte, özellikle kırdan kente göç nedeniyle, kentsel alanların giderek büyümesi ve kentin dışında yeni yerleşimlerin oluşması, kentsel işlevlerin konumlandığı kent merkezinden uzakta barınma imkanı bulan bireylerin ulaşım olanaklarına erişimlerinin de kısıtlı olmasına neden olmaktadır (Akbulut, 2016, ss. 338-341). Dolayısıyla toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültüründeki çözümler, yaşanan kentsel mekânı doğrudan etkilemekte, üst gelir grubunun kentin hizmet olanaklarının toplandığı alanlarda; göç, yoksulluk, cinsel kimlik, engellilik ve etnik - dinsel sebeplerle sosyo - ekonomik dışlanmaya maruz kalmış bireylerin ise kentsel hizmetlere erişim yetersizliği bulunan alanlarda yoğunlaşmasına sebebiyet vermektedir.

5. İZMİR'E İLİŞKİN ALAN ARAŞTIRMASI

5.1. Araştırmanın Amacı

Toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültüründe yaşanan sorunları kent bağlamında ele alan araştırmaların azlığı nedeniyle bu sorunu istatistikî veriler ile aydınlatma ihtiyacı hissedilmiştir. Kentsel sürdürülebilirlik çevresel, ekonomik, fiziksel, yönetsel ve toplumsal boyutları olan bir kavramdır. Bu sebeple kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için tüm boyutları dikkate alan somut adımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, kentsel sürdürülebilirliği sağlama hedefiyle yapılan çalışmalara bakıldığında kentsel sürdürülebilirliğin toplumsal boyutunun geri planda kaldığı görülmektedir. Kentler, toplumsal dayanışma ve bütünleşme sorununun görünürlük kazandığı mekânlar haline gelmektedir. Kentte toplumsal cinsiyete, cinsel kimliğe, yoksulluk, engellilik ve göçe dayalı olarak dışlanan bireylerin varlığı da bu durumun göstergesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, İzmir'de kentsel dayanışma ve bütünleşme seviyesinin ne durumda olduğunun değerlendirilmesidir. Hemşerilerce dayanışma ve bütünleşme seviyesinin ne düzeyde görüldüğü önemli olduğundan onların bakış açısını tespit

---

etmek amaçlanmıştır. Toplumsal riskleri yönetmek için de algıların ne yönde olduğunun tespiti önem arz etmektedir.

5.2. Araştırmanın Yöntemi

Toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültüründe yaşanan çözölmeyi kent bağlamında değerlendiren istatistiki verilerin bulunmaması nedeniyle araştırmanın yöntemi olarak veri toplama aracı olan anket yöntemi tercih edilmiştir.

5.3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini İzmir’de ikamet eden 18 yaş üstü tüm bireyler oluşturmaktadır. Ancak bu sınır içerisinde kalan tüm bireylere ulaşmanın zorluğu nedeniyle örneklem rassal olarak seçilmiştir.

Örneklem seçiminde anket çalışmasının İzmir’in farklı ilçelerinde uygulanmasına, farklı yaş gruplarının çalışmaya dâhil edilmesine ve ana kütleyi temsil edebilecek yeterlilikte kişi sayısına ulaşılmasına önem verilmiştir.

5.4. Araştırmanın Uygulanması

İstatistiki olarak %5 hata payıyla, araştırmanın hedef kitle büyüklüğünün 1.000.000’ un üzerinde olması durumunda anlamlı bir istatistiki sonuca ulaşmak için araştırmanın en az 384 kişiye uygulanması gerekmektedir (Tokgöz, 2011, s. 144; Eşitti ve Işık, 2015, s. 20). Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla en az 384 kişiye uygulanması gereken anket çalışması, 165 adedi elden ve 268 adedi internet üzerinden olmak üzere toplam 433 kişiye uygulanmıştır. Ancak 8 katılımcının İzmir’de ikamet etmemeleri ve 18 yaş sınırının altında bulunmaları nedeniyle verdikleri yanıtlar araştırmaya dahil edilmeyerek anket çalışması 425 kişi ile sonuçlandırılmıştır. Çalışmanın yeterli kişi sayısına ulaşması 2018 Ekim ve 2019 Ocak ayları arasında olmak üzere yaklaşık 4 ay sürmüştür.

Araştırma kapsamında katılımcılara demografik bilgileri içeren dört adet soru ile birlikte toplam yedi bölümden oluşan kırk bir adet soru yöneltilmiştir. Araştırmanın yanıtları “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde beşli likert tutum ölçeğine göre geliştirilmiştir. Anketin etik açıdan uygulanabilirlik sorunu yaşamaması amacıyla 02/10/2018 tarihli Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı Etik Kurulu Kararı alınmıştır.

5.5. Araştırmanın Veri Girişi ve Analizi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin girilmesinde ve bu verilerin istatistiksel analizinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) isimli istatistik paket programının yirmi dördüncü sürümünden faydalanılmıştır.

5.6. Araştırmanın Bulguları

5.6.1. Katılımcıların Genel Bilgilerine İlişkin Veriler

Araştırma kapsamında katılımcılara anket formunun ilk bölümünü oluşturan dört adet demografik soru yöneltilmiştir. Söz konusu sorular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Genel Bilgiler

		n	Yüzde	Toplam Yüzde
Cinsiyetiniz	Kadın	250	58,82	58,82
	Erkek	175	41,18	100,00
	Toplam	425	100,00	
Yaşınız	18-34	182	42,82	42,82
	35-54	173	40,71	83,53
	55+	70	16,47	100,00
	Toplam	425	100,00	
Öğrenim Durumunuz	Ortaokul ve Altı	36	8,47	8,47
	Lise	117	27,53	36,00
	Ön Lisans ve Lisans	205	48,24	84,24
	Lisansüstü	67	15,76	100,00
	Toplam	425	100,00	
Kaç Yıldır İzmir'de İkamet Ediyorsunuz?	1-5 Yıl	19	4,50	4,50
	6-15 Yıl	43	10,10	14,60
	16-25 Yıl	132	31,10	45,60
	26-35 Yıl	77	18,10	63,80
	36-45 Yıl	79	18,60	82,40
	46-55 Yıl	58	13,60	96,00
	56 ve Üzeri	17	4,00	100,00
	Toplam	425	100,00	

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmanın demografik bölümünde katılımcılara cinsiyetleri, yaşları, öğrenim durumları ve kaç yıldır İzmir’de ikamet ettiklerinden oluşan dört adet demografik soru yöneltilmiştir. Bu sorular ile İzmir’de toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültürünü değerlendirmede cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve katılımcıların İzmir’de ikamet süresinin etkinliğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan 425 kişinin % 59’unun kadın, %41’inin ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Katılımcılar %43 ile en fazla 18-34 yaş aralığındaki kişilerden, en az ise %16 ile 55 yaş ve üzeri yaş aralığındaki kişilerden oluşmaktadır. Bu durum katılımcıların yüksek oranda gençlerden oluştuğunu göstermektedir. Katılımcıların öğrenim durumu incelendiğinde ise, katılımcılar en fazla %48 oran ile ön lisans ve lisans mezunu kişilerden, en az %8 oran ile ortaokul ve altı öğrenim durumundaki kişilerden oluşmaktadır. Bu veriler katılımcıların büyük oranda eğitim seviyesi yüksek kişilerden oluştuğunu göstermekte, yüksek lisans ve üzeri öğrenime sahip bireylerin %16’lık katılım oranına sahip olması da bu yorumu desteklemektedir. Katılımcıların İzmir’de ikamet sürelerine bakıldığında ise, katılımcıların en fazla %31 ile 16-25 yıldır İzmir’de ikamet eden bireylerden, en az ise %4 ile 56 yıl ve üzeri süredir İzmir’de ikamet eden bireylerden oluştuğu görülmektedir.

5.6.2. Katılımcılara Yöneltilen İfadelere İlişkin Veriler

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ve altı bölüme ayrılan otuz yedi adet soru SPSS programında yer alan Tek Örneklem T Testi ile değerlendirilerek, katılımcıların 5’li likert ölçeğine göre derecelendirdiği yanıtların önceden belirlenen “3” değerinden farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek amaçlanmıştır. Araştırmada katılımcıların yanıtlarından elde edilen ortalama değerler 1-1,80 kesinlikle katılmıyorum, 1,81-2,60 katılmıyorum, 2,61-3,40 ne katılıyorum ne katılmıyorum, 3,41-4,20 katılıyorum, 4,21-5,00 kesinlikle katılıyorum ifadesine karşılık olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların, Tek Örneklem T Testi’nde analiz edilen yanıtlarına ilişkin veriler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcılara Yöneltilen İfadelere İlişkin Veriler

	Ortalama X	Anlamlılık Düzeyi
Toplumsal Cinsiyet		
Yaşadığım kentte kadınlar gece saatlerinde dışarıya çıktıklarında güvencedir.	3,1647	0,002
Yaşadığım kentte kadınlar ve erkekler kentin istihdam olanaklarından eşit düzeyde faydalanmaktadır.	3,3435	0,000
Yaşadığım kentte kadınların kendilerini tehdit altında hissedebileceği alanlar bulunmaktadır.	3,5506	0,000
Yaşadığım kentte kadınların kent merkezinde görünürlükleri fazladır.	4,0824	0,000
Yaşadığım Kentte Kadınlar Ev ve Aile Yaşamı İle Sınırlandırılmıştır.	2,1106	0,000
Kadınlar ile erkekler kentsel karar alma süreçlerine eşit düzeyde katılım sağlamaktadır.	3,3224	0,000
Cinsel Kimlik		
Komşumun eşcinsel bir birey olmasından rahatsızlık duymam.	3,7224	0,000
Eşcinsel bireylerin çocuk tacizi, tecavüzü gibi sapkın cinsel eylemler gerçekleştirme ihtimali daha yüksektir.	2,1365	0,000
Eşcinsel bireylerin psikolojik tedaviye zorlanması gerektiğini düşünüyorum.	2,1741	0,000
Kamu idaresi seçimlerinde eşcinsel bir adayı destekleyebilirim.	3,3741	0,000
Eşcinselliğin giderek kabul görmesi toplumumuzda ahlaki yozlaşmaya neden olmaktadır.	2,4729	0,000
Yoksulluk		
Yaşadığım kentte yüksek gelirlili ve düşük gelirlili kişiler arasındaki gelir farkı büyüktür.	4,0565	0,000
Yoksulluk kişinin tembel olması veya iş beğenmemesi durumuyla ilişkilidir.	2,4424	0,000
Komşumun yoksul olması beni tedirgin eder.	2,7388	0,000
Yoksul kişiler suç işlemeye daha yatkındır.	2,5459	0,000
Yaşadığım kentte yoksul kişilere yönelik toplumsal destek yeterli düzeydedir.	2,2400	0,000
Herhangi bir nedenle yoksul hale gelirsem toplumsal ilişkilerimin zayıflayacağını düşünüyorum	3,2400	0,000
Engellilik		
Yaşadığım kentte engelli bireylere yönelik istihdam olanakları düşüktür.	3,4306	0,000
Yaşadığım kent, engelli bireylerin gündelik yaşamlarını etkin şekilde sürdürebilmeleri için uygun donanımına sahiptir	2,6094	0,000
Engelli bireyler, eğitim olanaklarından diğer bireyler ile eşit düzeyde faydalanabilmektedir.	2,6918	0,000
Çalışma arkadaşımın engelli olması yaptığımız işin verimliliğini düşürür.	1,9247	0,000
Komşumun zihinsel engelini bulunması kendimi tedirgin hissetmeme neden olur.	2,0729	0,000
Göç ve Etnik Kimlik		
Farklı ülkelerden göç ile gelen yabancılar, yaşadığım kentin kültürel birliğini zayıflatmaktadır.	3,5671	0,000
Yoksul bir ülkeden göç ile gelen yabancılar, yaşadığım kentin güvenliğini olumsuz etkilemektedir.	3,8682	0,000
Yoksul Bir Ülkeden Göç İle Gelen Yabancılar, Kentin Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinden Yerli Halk İle Eşit Düzeyde Faydalanmalıdır.	3,3271	0,000
Yoksul bir ülkeden göç ile gelen yabancılar, ülkenin mevcut iş gücü üzerinden tehdit yaratmaktadır	3,7600	0,000
Yoksul bir ülkeden göç ile gelen yabancı sayısının sınırlandırılması gerektiğini düşünüyorum.	4,2000	0,000
Zengin ülkelerden göç ile gelen yabancı sayısının sınırlandırılması gerektiğini düşünüyorum.	3,5482	0,000
Herkesin aynı kültür ve gelenekleri paylaşmasının ülke için daha olumlu olacağını düşünüyorum.	2,8729	0,038
Farklı bir ırk veya etnik gruptan bir bireyle arkadaşlık kurmada tereddüt yaşarım.	1,9906	0,000
Bazı ırk veya etnik grupların diğerlerinden daha az zeki olduğunu düşünüyorum.	2,1835	0,000
Mekânsal Ayrışma		
Yaşadığım kentte "asla oturmam" dediğim alanlar bulunmaktadır.	3,8612	0,000
Oturduğum mahalleyi seçme nedenim gelir düzeyime uygun olmasıdır.	3,3341	0,000
Yoksulların yaşadığı mahallelerde genellikle zenginler yaşamamaktadır.	3,9600	0,000
Yoksulların yaşadığı bir mahallede yaşamak istemem. Çünkü yoksul mahallelerde kentsel hizmet yetersizdir.	3,3835	0,000
Yaşadığım kentte erişme olanağının bulunmadığı özel güvenli site bulduğumu düşünüyorum.	3,7506	0,000
Yaşadığım kentteki özel güvenli site sayısının giderek arttığını düşünüyorum.	3,9718	0,000

Katılımcıların “toplumsal cinsiyet” bölümünde yöneltilen ifadelere verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde, İzmir’de toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olumlu algıların kadınların kent merkezinde görünürlüklerinin fazla olduğu (X: 4,08) ve İzmir’de kadınların ev ve aile yaşamı ile sınırlandırılmadıkları (X: 2,11) ifadeleri ile sınırlı olduğu görülmektedir. Buna karşın katılımcılar, İzmir’de kadınların kendilerini tehdit altında hissedebileceği alanlar bulunduğunu (X: 3,55) düşünmekte; kadınların gece saatlerinde dışarıya çıktıklarında güvende oldukları (X: 3,16), kadın ve erkeklerin kentin istihdam olanaklarından eşit düzeyde faydalandıkları (X: 3,34) ve kentsel karar alma süreçlerine eşit düzeyde katılım sağladıkları (X: 3,32) şeklindeki ifadeler karşısında ise kararsız kalmaktadır.

Araştırmanın “cinsel kimlik” bölümünde yer alan ifadelere ilişkin verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların komşularının eşcinsel bir birey olmasından rahatsızlık duymayacaklarını (X: 3,72) belirttikleri görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılar, eşcinsel bireylerin çocuk tacizi ve tecavüzü gibi sapkın cinsel eylemler gerçekleştirme ihtimallerinin daha yüksek olduğu (X: 2,13), eşcinsel bireylerin psikolojik tedaviye zorlanması gerektiği (X: 2,17) ve eşcinselliğin giderek kabul görmesinin toplumda ahlaki yozlaşmaya neden olduğu (X: 2,47) şeklindeki ifadelere katılmamaktadır. Ancak katılımcılar, “kamu idaresi seçimlerinde eşcinsel bir aday destekleyebilirim” şeklindeki ifade karşısında kararsız (X: 3,37) kalmaktadır. Bu bulgular, katılımcıların eşcinsel bireylere yönelik homofobik bir tutum içerisinde bulunmalarına da, kamu idaresi gibi ülkenin gerek bugününü gerekse de geleceğini şekillendirecek olan karar mercisinin seçiminde eşcinsel bir bireyi destekleme noktasında kararsız görüş bildirdikleri şeklinde açıklanabilmektedir.

Araştırmanın “yoksulluk” bölümünde verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların İzmir’de yüksek ve düşük gelirli kişiler arasındaki gelir farkının büyük olduğunu düşündükleri (X: 4,05), ancak yoksulluğu kişinin tembel olması veya iş beğenmemesi durumuyla ilişkilendirmedikleri (X: 2,44) görülmektedir. Katılımcıların, komşunun yoksul olması beni tedirgin eder ifadesi karşısında kararsız (X: 2,73) kaldıkları, fakat yoksul kişiler suç işlemeye daha yatkındır (X: 2,54) şeklindeki ifadeye katılmadıkları, bu bağlamda yoksulluk olgusunu suç olgusundan bağımsız olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılar, İzmir’de yoksul kişilere yönelik toplumsal desteğin yeterli düzeyde olduğunu düşünmemekte (X: 2,24), herhangi bir nedenle yoksul hale gelirlerse toplumsal ilişkilerinin zayıflayacağı ifadesi karşısında ise kararsız (X: 3,24) kalmaktadır.

Araştırmanın “engellilik” bölümünde verilen yanıtlar incelendiğinde; katılımcıların, İzmir’de engelli bireylere yönelik istihdam olanaklarının düşük olduğunu düşündükleri (X: 3,43) ve İzmir’in engelli bireylerin gündelik yaşamlarını etkin şekilde sürdürebilmeleri için uygun donanımına sahip olduğu ifadesine katılmadıkları (X: 2,60) görülmektedir. Katılımcılar, “engelli bireyler eğitim olanaklarından diğer bireyler ile eşit düzeyde faydalanabilmektedir” ifadesi karşısında kararsız (X: 2,69) olmakla birlikte, çalışma arkadaşlarının engelli olmasının yaptıkları işin verimliliğini düşüreceği ifadesine katılmamaktadır. (X: 1,92) Katılımcıların zihinsel engellilik özelinde yöneltilen “komşunun zihinsel engelinin bulunması kendimi tedirgin hissetmeme neden olur” ifadesine de katılmadıkları (X: 2,07) görülmektedir. Katılımcıların engelli bir çalışma arkadaşına sahip olmalarının yaptıkları işin verimliliğini olumsuz yönde etkilemeyeceğini ve komşularının zihinsel engelli bir birey olmasının tedirginlik yaratacak bir neden olmadığını ifade etmeleri, engelli bireylere yönelik ayrımcılığa karşı bir tutuma sahip olmaları bakımından olumlu görülmektedir.

Araştırmanın “göç ve etnik kimlik” bölümünde yer alan ifadelere ilişkin yanıtlar incelendiğinde katılımcıların, farklı ülkelerden göç ile gelen yabancıların İzmir’in kültürel birikimini zayıflattığını

(X: 3,56), yoksul ülkelerden göç ile gelen kişilerin İzmir'in güvenliğini olumsuz etkilediğini (X: 3,86) ve yoksul ülkelerden göç ile gelen kişilerin ülkenin mevcut iş gücü üzerinde tehdit yarattığını (X: 3,76) belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların, yoksul bir ülkeden göç ile gelen kişilerin kentte eğitim ve sağlık hizmetlerinden yerli halk ile eşit düzeyde faydalanması noktasında ise kararsız (X: 3,32) oldukları görülmektedir. Belirtilen verilere paralel şekilde, katılımcıların "yoksul ülkelerden göç ile gelen yabancı sayısının sınırlandırılması gerektiğini düşünüyorum" ifadesine yüksek düzeyde katılmakla birlikte (X: 4,20), "zengin ülkelerden göç ile gelen yabancı sayısının sınırlandırılması gerektiğini düşünüyorum" ifadesine de katıldıkları (X: 3,54) görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılar, "herkesin aynı kültür ve gelenekleri paylaşmasının ülke için daha olumlu olacağını düşünüyorum" ifadesi karşısında kararsız kalırken, farklı bir ırk veya etnik gruptan bireyle arkadaşlık kurmada tereddüt yaşamayacaklarını (X: 1,99) ve bazı ırk veya etnik grupların diğerlerinden daha az zeki olduğunu düşünmediklerini (X: 2,18) belirtmektedir.

Mekânsal ayrışma ile ilgili yöneltilen ifadelere katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde ilk olarak, katılımcıların İzmir'de "asla oturmam" dedikleri alanlar bulunduğu (X: 3,86) görülmektedir. Katılımcılar, "oturduğum mahalleyi seçme nedenim gelir düzeyime uygun olmasıdır." ifadesi karşısında kararsız kalırken, (X: 3,33) yoksulların yaşadığı mahallelerde genellikle zenginlerin yaşamadıkları ifadesine büyük bir oranda katılmaktadır. (X: 3,96) Katılımcılar, "yoksulların yaşadığı bir mahallede yaşamak istemem. Çünkü yoksul mahallelerde kentsel hizmet yetersizdir." ifadesine ise kararsız (X: 3,38) görüş bildirmektedir. Bununla birlikte katılımcıların, İzmir'de erişime olanaklarının bulunmadığı özel güvenli site bulunduğunu (X: 3,75) ve İzmir'deki özel güvenli site sayısının giderek arttığını düşündükleri (X: 3,97) görülmektedir.

6. SONUÇ

21. yüzyılda kentler, bir yandan ekonomi, ulaşım, haberleşme, sağlık, eğitim, kültür ve sanatsal faaliyetlerin ülke içerisindeki merkezi haline gelirken diğer yandan yoğun bir göç dalgası ile mevcut kapasitelerinin oldukça üzerinde bir büyüme sorunu ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu sebeple günümüzde kentler ekonomik, politik ve sosyo-kültürel olarak oldukça önemli roller üstlenmelerine karşın çevresel bozulmalar, enerji sorunu, gıda yetersizliği, atık yönetimi, hava ve su kirliliği, kentsel yayılma, yoksulluk, işsizlik, sosyal adalet ve eşitlik gibi sorunların merkezi haline gelmişlerdir. Kentlerde yaşanan bu sorunlar, kentlerin devamlılığı noktasında birendişeye dönüşerek sürdürülebilirlik düşüncesinin kent ölçeğinde ele alınmasını beraberinde getirmiştir. Kentsel sürdürülebilirlik olarak ifade edilen ve kentlerin mevcut sorunlarına çözüm getirmeyi amaçlayan bu anlayış, uluslararası alanda da önemli bir yer teşkil etmiştir.

Fiziksel, ekonomik, çevresel, yönetsel ve toplumsal boyutları barındıran kentsel sürdürülebilirlik söylemin ötesine geçerek tüm boyutları dikkate alan, bütünlük ve kararlı çabalar ile başarılabilecek bir nitelik arz etmektedir. Ancak, kentsel sürdürülebilirliği sağlama adına atılan adımlara ve geliştirilen çalışmalara bakıldığında kentlerin çevresel ve fiziksel sorunları ile sınırlı kaldığı, kentlerin içerisinde barındırdıkları toplumlar ve bu toplumların sorunlarının göz ardı edildiği görülmektedir. Böyle bir anlayış, kentlerde yaşanan birçok sorunun temel unsurunu ihmal etmek anlamına gelmektedir. Nitekim çalışma kapsamında İzmir'de yapılan alan araştırmasında ulaşılan sonuçlar da bu sorunu doğrulamaktadır. Alan araştırması ile İzmir'de kadınların kendilerini tehdit altında hissedebileceği alanların bulunduğu, bu sebeple kent güvenliğine yönelik çalışmaların artırılması ile kadınların İzmir'in her yerinde kendilerini güvende hissetmelerinin sağlanması gerektiği; İzmir'de gelir eşitsizliğinin önemli bir sorun alanı olduğu, yoksul kişilere yönelik toplumsal desteğin ise yeterli seviyede olmadığı, bu bağlamda kentte yoksul bölgelerinin kaldırılmasını ve bu bölgelerde yaşayan kişilere istihdam olanakları

yaratılmasını öncelikli hedef haline getirecek politikalara ihtiyaç duyulduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte araştırmada, İzmir'in engelli bireylerin gündelik yaşamlarını etkin şekilde sürdürebilmeleri için yeterli uygun donanımına sahip olmadığı, engelli bireylerin ve gündelik kent yaşamında etkin bireyler haline gelebilmeleri için kentin istihdam politikalarının engelli bireyleri kapsayacak şekilde genişletilmesi ve kentin fiziksel çevresinin engelli bireylerin ihtiyaçlarını gözeterek şekilde düzenlenmesini sağlayacak girişimlerin gerekliliği belirtilmiştir.

Araştırmanın göç ve etnik kimlik bölümünde yöneltilen ifadelerden elde edilen yanıtlar ise İzmir'de göçmenler ile yerli halk arasında önemli bir bütünleşme sorunu yaşandığını, göçmenlere karşı olumsuz tutumların hâkim olduğunu göstermektedir. Bu sebeple ülkenin ve kentin göçe ilişkin politikalarının, hem göçmenlerin dışlanmaya maruz kalmadan, insan onuruna yaraşır bir yaşam sürebilmeleri hem de yerli halkın taleplerinin dikkate alınabilmesi bakımından düzenlenmeye ve yeniden değerlendirilmeye ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Katılımcıların araştırmanın mekânsal ayrışma bölümünde verdikleri yanıtlar ise, İzmir'in çok güzel ve yaşamak için tercih edilen bir kent olmasına karşın şehrin her alanının aynı ölçüde güvenilir ve yaşanabilir olmadığını, gelir dağılımındaki eşitsizliğin İzmir'i mekânsal olarak ayrıştırdığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda, İzmir kenti özelinde yapılan alan araştırmasıyla kent yaşamında kadınların güvenliği, kadın ve erkeklerin istihdam olanaklarında ve kentsel karar alma süreçlerine katılımlarında eşitlik, farklı cinsel kimliklere saygı ve bu bireylerin önündeki toplumsal engellerin kaldırılması, kentlerde zengin ile yoksul kesim arasında giderek artan gelir farkı, yoksul kişilere verilen toplumsal desteklerin yetersizliği, engelli bireylerin kentlerde istihdama dayalı sorunları ve gündelik yaşamdaki etkinlikleri, göçmenlere karşı ön yargılı tutum ve davranışların gerek Türkiye, gerekse de dünya kentlerinde çözüm getirilmeyi bekleyen sorunlar olduğu görülmüştür. Kentsel sürdürülebilirlik için tek başına çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliği sağlamak yeterli değildir. Tüm dünyada olduğu gibi İzmir'de de toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin kentsel sürdürülebilirliğin ekolojik ve ekonomik boyutunu sağlama çalışmalarının yanında görece geri planda kalan bir boyut olduğunu ifade etmek mümkündür. Modernleşme ve neoliberalizmin etkileri doğrultusunda toplumsal yapıda meydana gelen değişim tüm dünya kentlerinde olduğu gibi İzmir'de yaşayan bireyleri de etkilemiş, gerek kent üzerinde gerekse de kentte yaşayan bireylerin birbiriyle olan ilişkilerinde değişime neden olmuştur. İzmir'de yaşanan değişimi ankete katılanlar özelinde değerlendirdiğimizde, İzmir'de toplumsal dayanışma ve bütünleşme seviyesinin ortalama bir düzeyde kaldığını ifade etmek mümkündür. Kenti sürdürülebilir kılmak için daha dayanışmacı ve bütünleştirici çalışmalar ve sosyal projeler yapılması gereği ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimlere bu anlamda çok iş düşmektedir. Anketi yanıtlayanlardan elde edilen bulgular toplumsal boyut bakımından kentin gelecekte sürdürülebilirlik sorunu yaşayabileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle karar alıcıların ve yerel yönetimlerin sürdürülebilirliğin toplumsal boyutlarına bir bütün olarak eğilmeleri gerekliliği bulunmaktadır. Yaklaşımlar parçalı bir şekilde yoksulluğu önleme, engellilerin kentteki durumu, cinsiyet eşitliği gibi konulara odaklanmakta fakat bunları bir bütünü ve kentin sürdürülebilirliğinin bir boyutu olarak ele almak şeklinde bir yaklaşım görülmemektedir. Bu durum aynı zamanda bir toplumsal riskin yönetilmesi şeklinde değerlendirilerek kentsel risk yönetimi çalışmalarının içine entegre de edilmelidir. Dolayısıyla kentsel sürdürülebilirlik, ancak bu sorunların çözümüne ilişkin bütüncül kararlı adımlar ile ulaşılabilecek bir hedefi ifade etmektedir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, R. ve Öztürk, M. (2014). Kent yoksulluğu ve mekânsal yarıma. *Geleceğin Şehri*, İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi, 309-323.

- Adaçay, F. R. (2015). Toplumsal cinsiyetin yaratılması ve sürdürülmesinde temel kurumların rolü. *5. Uluslararası Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Konferansı Neoliberal Söylem ve Cinsiyet Çalışmaları Bildiri Kitabı* içinde (s. 1-16). Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi, Gazimağusa. 25-27 Mart 2015.
- Agacinski, S. (1998). *Cinsiyetler siyaseti* (İ. Yerguz, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Akbulut, F. (2016). Kentsel ulaşım hizmetlerinin planlanması ve yönetiminde sürdürülebilir politika önerileri. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11, 336-355.
- Akın, A. (2009). Sosyal dışlanma ve kadın sağlığı. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu 09 Bildiri Kitabı* içinde (s. 35-46). Başkent Üniversitesi, Ankara, 12-14 Kasım 2009.
- Akkaya, Y. (2002). Göç, yoksulluk ve kentsel şiddet. *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, Ankara: TODAİE Yayınları, 203-215.
- Alkan, A. (2005). *Yerel yönetimler ve cinsiyet*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Altun, T. D. A. (2012). İzmir'de yeni bir konut üretim süreci olarak kapalı konut siteleri. *İdeal Kent Araştırmaları Dergisi: Güvenlikli Siteler, Sosyo Mekânsal Ayrışmanın Yeni Biçimleri*. 6, 40-61.
- Arslan, H. (2013). Kentsel dönüşüm ve sosyal dışlanma: Narlı- dere kentsel yenileme projesinin sosyal dışlanma ekseninde incelenmesi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 16(1), 1-45.
- Bal, H. (2006). *Kent sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Battle, G. (2007). Sustainable cities. *The endless city* içinde (s. 386-384). London: Phaidon Yayınları.
- Bauman, Z. (2014). *Modernite, kapitalizm, sosyalizm: Küresel çağda sosyal eşitsizlik* (F. D. Ergun Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2015). *Bireyselleşmiş toplum* (Y. Alogan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayram, F. (2001). Sürdürülebilir kentsel gelişme: araçlar, yaklaşımlar ve Türkiye. *Cevat Geray'a armağan* içinde (s. 251-265). Mülkiyeliler Birliği Yayınları: 25.
- Beck, U. (2008). *Risk society's 'cosmopolitan moment'*. Lecture at Harvard University. Erişim adresi: <http://www.labjor.unicamp.br/comciencia/files/risco/AR-UlrichBeck-Harvard.pdf>
- Blassingame, L. (1998). Sustainable cities: Oxymoron, utopia, or inevitability. *The Social Science Journal*. 35(1), 1-13.
- Boudrillard, J. (2006). *Sessiz yığınların gölgesinde* (O. Adanır, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Castells, M. *Kent, sınıf, iktidar* (A. Erendil, Çev.). (2015). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4(3), 83-104.
- Çetin, İ. (2012). Kentsel ayrışma ve mekânsal kümelenme biçimleri. *Neoliberalizm ve kentsel eşitsizlikler* içinde (s. 160-187). İdeal Kent Araştırmaları Dergisi: 7.
- Dardort, P. ve Laval, C. (2012). *Dünyanın yeni aklı: Neoliberal toplum üzerine deneme* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
-

- Demirbaş, T. (2014). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. ve Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19, 289-300.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y. ve Hülür, B. (2016). "Bizim müstakbel hep harap oldu": Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatı, Antep- Kilis çevresi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2009). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Droege, P. (2006). *The renewable city: A comprehensive guide to an urban revolution*. England: Wiley Academy.
- Duran, L. (1982). *İdare hukuku ders notları*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Durugönül, E. (1996). Sosyal değişme, göç ve sosyal hareketler. II. *Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç* içinde (s. 95-100). Devlet İstatistik Kurumu ve Sosyoloji Derneği, Mersin. 20-22 Kasım 1996.
- Erden, D. (2006). Kentsel yenileşme projelerinin gentrification hedefleri ve etkileri. *İstanbul'da Soylulaştırma, Eski Kentin Yeni Sahipleri* içinde (s. 75-79). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S. (2002). *Kentsel gerilim: Enformel ilişki ağları alan araştırması*. Ankara: Uğur Mumcu Gazetecilik Vakfı Yayınları.
- Erdoğan, N. (1991). *Sosyolojik açıdan kent işsizliği ve anomi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Erdoğan, N. (2002). Yoksulları dinlemek. *Yoksulluk halleri: Türkiye'de kent yoksulluğunun toplumsal görünümleri* içinde (s. 9-18). İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- Ergenoğlu, A. S. ve Yıldız, S. (2013). Fiziksel erişilebilirlik. *Engelsiz Türkiye için yolun neresindeyiz?* içinde (s. 123-173). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Ergün, N. (2006). Gentrification kuramlarının İstanbul'da uygulanabilirliği. *İstanbul'da soylulaştırma, eski kentin yeni sahipleri* içinde (s. 15-30). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ertürk, H. ve Sam, N. (2011). *Kent ekonomisi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Es, M. (2010). 21. yy. kentlerinde göçe bağlı olarak ortaya çıkan mekânsal ve sosyal ayrımlaşma. *Mekân, kültür ve yönetim perspektifinde 21. yüzyıl kentleri* içinde (s. 77-138). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Eşitti, Ş. ve Işık, M. (2015). Sosyal medyanın yabancı turistlerin Türkiye'yi tatil destinasyonu olarak tercih etmelerine etkisi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(27), 11-33.
- European Commission. (2004). *Join report on social inclusion 2004*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Committee for Social Cohesion. (2004). *A new strategy for social cohesion*. Council of Europe.
-

- European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. (2006). *Muslims in the European Union: Discrimination and islamophobia*. Austria: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia
- Firat, A. S. (2008). Yoksulluk, kentlerde suç artışı ve kent merkezlerinde özel güvenlik hizmetleri verilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 201-228.
- Geniş, Ş. ve Çelik, Z. (2012) Takdim. *Neoliberalizm ve Kentsel Eşitsizlikler* içinde (s. 5-10). *İdeal Kent Araştırmaları Dergisi*, 7.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum* (Ü. Tatlıcan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Gilman, R. (1992). "Sustainability". Erişim adresi: <http://www.context.org/about/definitions>, (25.11.2017).
- Giovannoni E. ve Fabietti, G. (2014). What is sustainability? A review of the concept and its applications. *Springer International Publishing*, 21-40.
- Glaeser, E.L., Resseger, M. ve Tobio, K. (2009). Urban inequality. *Harvard Kennedy School Taubman Center Policy Briefs*, 1-10.
- Gökulu, G. (2010). Kent güvenliği kentleşme ve suç ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-226.
- Granovetter, S. M. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*. 78(6), 1360-1380.
- Güçer, M. S. (2011). Kent güvenliği: İstanbul örneği. *Suç Önleme Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 330-355). Bursa İl Emniyet Müdürlüğü, Uludağ Üniversitesi ve Polis Akademisi, Bursa, 7-8 Ekim 2011.
- Güner, U. (2015). Heteroseksist ayrımcılığın eşcinsel, biseksüel ve trans yaşamlara yansımaları. *Çalışma Hayatında Ayrımcılık* içinde (s. 23-35). Ankara: Kaos GL Yayınları.
- Güney, M. E. ve Selçuk, İ. A. (2016). Avrupa Birliği (AB) adayı Türkiye'nin LGBTİ'lerinin gizlenme durumları ve kent planlamanın yapabilecekleri. *Megaron Dergisi*, 11(4), 579-591.
- Habermas, J. (2004). Kamusal alan (M. Özbek, Çev.). *Kamusal alan* içinde (s. 95-102). İstanbul: Hil Yayıncılık.
- Habermas, J. (2005). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü* (T. Bora ve M. Sancar, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Harvey, D. (2013). *Sosyal adalet ve şehir* (M. Moralı, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin kısa tarihi* (A. Onacak, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Henden, B. ve Henden, R. (2005). Yerel yönetimlerin hizmet ve sunumlarındaki değişim ve E-Belediyecilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 48-66.
- Horkheimer, M. (1998). *Akıl tutulması* (O. Koçak, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Işık, O. (1993). Modernizmin kenti / Postmodernizmin kenti. *Birikim Dergisi*, 53, 27-33.
- Internal Displacement Monitoring Centre. (2017). *Global report on internal displacement*. Geneva, Switzerland: Internal Displacement Monitoring Centre.
-

- International Labour Organization. (2015). *Reporting on disability*. Geneva: International Labour Office.
- International Organization for Migration. (2017). *World migration report 2018*. Geneva: International Organization for Migration.
- Johnston, D. (2007). Yoksulluk ve bölüşüm: Yeniden mi neoliberal gündemde? (Ş. Başlı ve T. Öncel, Çev.). *Neoliberalizm: muhalif bir seçki içinde* (s. 225-236). İstanbul: Yordam Kitap.
- Karabağ, Y. (2004). Kentleşme, kentlileşme ve kentsel suç. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Karaman, A. (2006). Soylulaştırmanın kent planlama dinamiklerine etkileri. *İstanbul'da Soylulaştırma içinde* (s. 71-74). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Karasu, M. A. (2017). Kentsel mekânda suç korkusu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20, 41-76.
- Kaypak, Ş. (2016). Kentsel bir sorun olarak kentsel güvenlik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(33), 35-50.
- Kejanlıoğlu, D. B. (2004). Medya çalışmalarında kamusal alan kavramı. *Kamusal alan içinde* (s. 689-713). İstanbul: Hil Yayınları.
- Kennedy, M. ve Leonard, P. (2001). *Dealing with neighborhood change: A primer on gentrification and policy choices*. Washington: The Brookings Institution Center on Urban and Metropolitan Policy and PolicyLink
- Keyder, Ç. ve Adaman, F. (2006). *Türkiye'de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma*. Avrupa Komisyonu Sosyal Dışlanma İle Mücadele Mahalli Topluluk Eylem Planı 2002-2006.
- Kiper, P. (2007). Küreselleşme sürecinde değişen- yitirilen kentler. *Kent ve politika: Antik kentten dünya kentine içinde* (s. 77-89). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kirman, A. (2010). İslamofobinin kökleri: Batılı mı doğulu mu? *Journal of Islamic Research*, 21(1), 21-39.
- Klauer, B. (1999). Defining and achieving sustainable development. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 6, 114-121.
- Köten, E. ve Erdoğan, B. (2014). *Engelli gençler, sosyal dışlanma ve internet*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2002). Afet sonrası kadınlar ve yoksulluk. *Yoksulluk, şiddet ve insan hakları içinde* (s. 129-142). Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Lipu, M.H.S., Jamal, T. ve Miah, M.A.R. (2013). Barriers to energy access in the urban poor areas of Dhaka, Bangladesh: Analysis of present situation and recommendations. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 3(4), 395-411.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay ve D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mızrak, B. (2017). Amerika'da ayrımcı politikalar ve siyahi mücadele tarihi. *İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 33, 1-25.
- Munck, R. (2007). Neoliberalizm ve siyaset, neoliberalizmin siyaseti (Ş. Başlı ve T. Öncel, Çev.). *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki içinde* (s. 106-123). İstanbul: Yordam Kitap.
-

- Nagurney, A. (2015). Design of sustainable supply chains for sustainable cities. *Environment and Planning*, 42, 40-57.
- Nakanishi, H., Sirkeci, İ. ve Cabbarlı, H. (2008). *Sorunlu bölgelerde göç*. (N. T. Yağcıbaşı, Çev.). Ankara: Global Strateji Enstitüsü.
- Ocak, E. (2002). Yoksulun evi. *Yoksulluk halleri: Türkiye'de yoksulluğun toplumsal görünüşleri* içinde (s. 89-115). İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- Özbulut, M. ve Sayar, Ö. Ö. (2009). Bir sosyal dışlanma fotoğrafı, engelli bireylerin toplumla bütünleştirilmesine yönelik tespit, bilgilendirme ve veri tabanı oluşturma çalışması (ÖZVERİ-Malatya) projesi araştırma sonuçları. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(17), 59-76.
- Özgökçeler, S. ve Bıçkı, D. (2010). Özürlülerin sosyal dışlanma boyutları: Bursa ve Çanakkale örneklerinden yansıyanlar. *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 217-243). Pamukkale Üniversitesi İİBF ÇEEİ Bölümü, Pamukkale, 4-6 Kasım 2010.
- Özgür, E. F. (2006). Sosyal ve mekânsal ayrışma çerçevesinde yeni konutlaşma eğilimleri: kapalı siteler, İstanbul, Çekmeköy örneği. *Planlama Dergisi*, 4, 79-95.
- Özkan, S. (2017). Küresel neoliberalizmin kentsel tasvirinde kapalı yerleşmeler ve sosyo-mekânsal ayrışma: Latin Amerika-Türkiye. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 411-428.
- Öztürk, A. B. (2009). Bizim çocuklarımız - onların çocukları: Yoksul çocuklar ve toplumsal dışlanma. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Sempozyumu 09 Bildiri Kitabı* içinde (s. 161-171). Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, 12-14 Kasım 2009.
- Öztürk, M. (2013). *Hayata renk katanlar "engelli grupları"*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları.
- Polanyi, K. (2010). *Büyük dönüşüm: Çağımızın siyasal ve ekonomik kökenleri* (A. Buğra, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Prasad, R. ve Bansal, S. (2015). Basic of urban sustainability. *2nd International Conference on Recent Innovations in Science, Engineering and Management* içinde (s. 720-726). JNU Convention Center, New Delhi. 22 Kasım 2015.
- Sapancalı, F. (2005). *Sosyal dışlanma*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Saraç, B. ve Alptekin, N. (2017). Türkiye'de illerin sürdürülebilir kalkınma göstergelerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(1), 19-50.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji düşüncesinin özünde öteki ile ilişki* (A. Sönmezay, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sennett, R. (2016). *Kamusal insanın çöküşü* (S. Durak ve A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sipahi, E. B. (2012). "Yeni" liberalizmin "yeni" yaşam alanları olarak güvenli siteler: Konya örneği. *Neoliberalizm ve Kentsel Eşitsizlikler* içinde (s. 110-135). *İdeal Kent: Kent Araştırmaları Dergisi*, 7,
- Somersan, S. (2004). *Sosyal bilimlerde etnisite ve ırk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
-

-
- Somersan, S. (2012). Irkların olmadığı bir dünyada ırkçılık. *Ayrımcılık: çok boyutlu yaklaşımlar* içinde (s. 199-213). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sorensen, A. (2011). Megacity sustainability: Urban form, development and governance. *Megacities* içinde (s. 397-418). Tokyo: Springer.
- Şahin, H. (2017). Tanımlar. *Engellilik ve etik* içinde (s. 7-10). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (2000). Kentlerde kadınların iş yaşamına katılım sorunlarının sosyo- ekonomik ve kültürel boyutları. Ankara: Cem Web Ofset.
- Taylor, C. (2011). *Modernliğin sıkıntıları* (U. Canbilen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Türkiye Belediyeler Birliği, (2017). "Avrupa kentsel şartı". Erişim adresi: http://www.tbb.gov.tr/online/kitaplar/avrupa_kentsel_sarti_2017/html5forpc.html, (20.11.2017).
- The World Bank. (2016). *Taking on inequality*. Erişim adresi: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25078/9781464809583.pdf>, (20.04.2018).
- Theodor, W. A. ve Horkheimer M. (2014). *Aydınlanmanın diyalektiği* (N. Ülner ver E. Ö. Karadoğan, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Tokgöz, C. (2011). *Bilişim çağında toplumsal gözetim aracı olarak gözetim olgusu ve yeni iletişim ortamlarında bireyin gözetim farkındalığı üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topal, A. K. (2004). Kavramsal olarak kent nedir ve türkiye'de kent neresidir?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 276-294.
- Tufan, B. ve Özgür, Ö. (2009). Göç, farklılık ve sosyal dışlanma. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu 09 Bildiri Kitabı* içinde (s. 85-94). Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara. 12-14 Kasım 2009.
- Tümtaş, M. S. (2012). *Kent, mekân ve ayrışma*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türkdoğan, O. (1999). *Etnik sosyoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Türkkahraman, M. ve Tutar, H. (2009). Sosyal değişme, bütünleşme ve çözülme bağlamında toplumda farklı kültür ve anlayışların yeri ve önemi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi* 1(1), 1-16.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). *Göç terimleri sözlüğü* (Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri Dnş. Ltd. Şti., Çev.). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- UN-Habitat. (2012). *Water & sanitation*. Erişim adresi: <https://unhabitat.org/urban-themes/water-and-sanitation-2/>, (22.04.2018).
- Unat, N.A. (2002). *Bitmeyen göç, konuk işçilikten ulus ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- United Cities and Local Governments. (2016). *Global charter-agenda for human rights in the city*. Erişim adresi: https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/CISDP%20Carta-Agenda_ENG_0.pdf, (17.04.2018).
-

- United Nations Human Settlements Programme. (2007). *Enhancing urban safety and security*. London: UN-Habitat.
- United Nations Human Settlements Programme. (2015). *Urban solutions*. Nairobi: Unhabitat.
- United Nations Women. (2018). *Turning promises into action: Gender equality in the 2030 agenda for sustainable development*. New York: United Nations
- United Nations. (1995). "World summit for social development". Inclusive Social Development Department of Economic and Social Affairs. Erişim adresi: <https://www.un.org/development/desa/dspd/world-summit-for-social-development-1995/wssd-1995-agreements/pawssd-chapter-2.html>, (23.02.2018).
- United Nations. (2016a). *The sustainable development goals report*. New York: United Nations.
- United Nations. (2016b) *International migration report 2015*. New York: United Nations.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2019) World urban prospects: The 2018 revision. New York: UN.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 29-56.
- Vergara, F. (2014). *Liberalizmin felsefi temelleri* (B. Arbaş, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wacquant, L. (2011). *Kent paryaları* (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Weingaertner, C. ve Moberg, A. (2014). Exploring social sustainability: Learning from perspectives on urban development and companies and products. *Sustainable Development*, 22(2), 122-133.
- World Health Organization ve The United Nations Development Programme. (2009). *The energy access situation in developing countries: A review focusing on the least developed countries and sub-saharan africa*. New York.
- World Health Organization ve The World Bank. (2011). *World report on disability*. Geneva: World Health Organization.
- Yalçınan, M. C. ve Çavuşoğlu, E. (2013). Kentsel dönüşümü ve kentsel muhalefeti kent hakkı üzerinden düşünmek. *Kentsel dönüşüm ve insan hakları içinde* (s. 87-106). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yazar, K. H. (2006). *Sürdürülebilir kentsel gelişme çerçevesinde orta ölçekli kentlere dönük kent planlama yöntem önerisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, E. (2006). Güncel bir kent sorunu: Kentsel dönüşüm. *Planlama Dergisi*, 1, 7-24.
- Yıldız, F. (2011). *İmar bilgisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2001). Suçlu kentin çocukları: İstanbul'da suç işlemiş çocuklar sorunu. *21. yüzyıl karşısında kent ve insan içinde* (s. 339-352). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yiğit, Ö., Yaşar, S. ve Tayfur, T. (2009). Engelli bireylerin toplumsal hayatta yaşadıkları zorluklar ve engelsiz yarınlr için çözüm önerileri. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu 09 Bildiri Kitabı içinde* (s. 683-690). Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara. 12- 14 Kasım 2009.
-

Yörükan, A. (2006). *Şehir sosyolojisinin ve insan ekolojisinin teorik temelleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yörükan, T. (2012). *Sosyolojik ve sosyal psikolojik görüş açısıyla şehir, konut ve mahremiyet*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Yurtbaşı, M. (2012). *Excellence compact dictionary*. İstanbul: Excellence Publishing.

SUMMARY

Today, sustainability has become an increasingly important concept due to the impact of social problems such as economic crises, environmental degradation, inequality in income distribution, poverty and exclusion. The concept of sustainability refers to a call for intergenerational justice to meet the needs of the present generation with the emphasis not to compromise the ability of future generations to provide their needs. Because of this emphasis, sustainability has become a concept that should be on the focus of future plans. However, the problems in today's world reveal that sustainability remains at the level of discourse and cannot be supported by decisive steps. The aforementioned problems are deepening in cities hosting more than half of the world's population today.

The cities that constitute the main living areas of today have become the center of transportation, communication and service networks; their economic, cultural and political roles have increased. However, with the effect of rapid urbanization, cities have expanded beyond their borders; environmental degradation in cities has increased; poverty, inequality and exclusion have become the main problems of cities. It will not be possible to ensure the continuity of cities without a solution to the environmental degradation experienced in the cities and without producing socio-economic and cultural policies that respect all individuals living in the cities. This understanding necessitates addressing the concept of sustainability at the urban scale.

Urban sustainability refers to the elimination of the existing problems of cities and strengthening the possibilities of sustaining their existence. Achieving urban sustainability requires changing existing production and consumption patterns, increasing employment opportunities in the city, developing sustainable transportation systems, reducing urban poverty, fighting urban exclusion and spatial segregation, and providing transparent and accountable management mentality. In this respect, urban sustainability refers to a concept that has physical, economic, environmental, administrative and social dimensions, and an integrated approach that takes into account all dimensions is needed to ensure urban sustainability. However, the policies developed to ensure urban sustainability and the studies carried out in this field mostly focus on the environmental qualities of cities, and the social dimension of urban sustainability is relatively overlooked. In this context, the aim of the study is to analyze the social dimension of urban sustainability which is thought to be overlooked.

Today's cities have become living spaces where poverty, inequality in income distribution, ethnic and cultural polarizations and gender inequality are deepened. The main reason for this situation is the weakening of the culture of solidarity and the integration which expresses the feeling of us being in the society. The transformation of social solidarity and integration culture over time can be explained by the effects of modernization and neoliberalism.

The discontinuity in the relationship between human and object through the capitalist modernization process has spread to relationships amongst human being and people have lost the chance of being permanent in each other's lives just like the objects. Because instrumental reasoning, which expresses the sense of reason of modernization, has reduced the mind to the benefit it brings to the individual, in this process, the individual has become self-interested. Neoliberalism has made society a part of market with the aim of creating an entrepreneurial subject. Individualization accelerated by both processes resulted in weakening of the culture of social solidarity and integration.

The weakening in the culture of social solidarity and integration has resulted in the exclusion of many individuals with disadvantaged conditions in the city. As a result of this process, cities have

---

been spatially segregated, security-based problems have gradually increased, and the living areas of the poor part of the city have become the living spaces of the wealthy part with the rent-oriented urban transformation practices. In this process, significant inequalities in access to urban services have also occurred. For this reason, it is aimed to analyze the social dimension in the studies aimed at ensuring urban sustainability through the survey conducted in İzmir within the scope of the study.

The population universe of the survey conducted in İzmir consisted of all individuals over the age of 18 residing in İzmir, but the sample was randomly selected due to the difficulty of reaching all the people within this limit. Although the sample was randomly selected, importance was given to the implementation of the survey in different districts of İzmir and the inclusion of different age groups.

In the study, the participants were asked four questions including demographic information and thirty-seven expressions consisting of seven sections. The responses of the research were developed according to the five-point Likert scale: strongly disagree, disagree, neither agree, disagree, agree, strongly agree. The study was completed with a total of 425 people in a period of approximately 4 months. The data obtained from the study were analyzed by using the twenty-fourth version of the statistical package program called Statistical Package for the Social Sciences (SPSS).

In the research, firstly, gender expressions were directed to the participants, and the responses obtained from these expressions revealed that women need to feel safe in all areas of the city, and that women and men need the equal opportunities of employment opportunities in the city. In the responses obtained from the sexual identity section of the study, it was seen that the participants are hesitant to support a homosexual candidate in public administration elections that shape the country's present and future even if they do not have a homophobic attitude.

The findings obtained from the poverty section of the study indicate that the income gap between the rich and poor is high in İzmir and that the social support given to the poor is not sufficient. In the section of the research for disabled people, the participants stated that the employment opportunities for disabled people in İzmir are low and that İzmir does not have the appropriate equipment for effective living of disabled people.

The responses to the statements administered in the migration and ethnic identity section of the study revealed that participants think that the immigrants coming from different countries weaken the cultural accumulation of İzmir, adversely affect the security of İzmir and that the number of people coming with migration should be limited. Finally, the responses obtained from the spatial segregation section of the research indicate that there are areas where the participants say that they will never live in İzmir and the participants think that the rich people generally do not live in the neighborhoods where the poor people live in İzmir, there are private security sites that do not have access opportunities in İzmir and the number of mentioned sites are increasing

The data obtained within the scope of the study indicated that the problems awaiting immediate solutions in cities cannot be overcome by focusing only on the environmental dimension of urban sustainability; For this reason, it is evaluated that there is a need for decisive steps covering the social background that is relatively overlooked in the works aimed at ensuring urban sustainability